

UiT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

«Ka! Er du å same?»

Et nordsamisk revitaliseringsprosjekt.

Påvirkes deltakernes ulike bakgrunn deres framtrede og tilnærming til prosjektet?

Svarer aktivitetene i prosjektet til deltakernes behov og forventninger?

Silja Halonen Lanto

Masteroppgave i spesialpedagogikk, mai 2015

Forord

Denne masteroppgaven er mitt punktum for en femårig utdanning i spesialpedagogikk ved UIT Norges Arktiske universitet. Årene har vært utfordrende og lærerike. Fremtiden venter med nye ark og nye utfordringer. Dette prosjektet har vært en personlig følelsesmessig berg og dalbane. Temaet står meg nært og det har vært både glede og tårer underveis.

Takk til prosjektlederen av prosjektet den siste tiden, for at jeg fikk være med å følge dere. Takk til informantene som har åpnet seg og delt sine erfaringer. Takk til mine foreldre for sine historier, jeg er glad i dere.

Til min veileder Jens-Ivar Nergård, takk for at du guidet meg i mål.

Jeg vil takke alle i «rødsfaen» for hyggelige stunder og oppmuntring, også de som ikke er der mer. En spesiell takk til Siv, for gode samtaler, lesing og hjelp til det tekniske.

Takk til min mann, Terje, for at du alltid har trodd på meg. Takk til mine skjønne gutter Vemund og Joar for tålmodigheten den siste tiden- endelig skal vi være en familie igjen.

Til Vemund og Joar

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn for oppgaven	1
1.2 Fornorskningshistorien i korte trekk.....	2
1.2.1 Assimilering og koloniseringsprosesser	4
1.2.2 Min egen samiske historie	5
1.3 Fakta om det samiske språket	9
1.4 Beskrivelse av språkprosjektet	9
1.5 Forskningstema og problemstilling	10
1.6 Avgrensning.....	11
1.7 Avhandlingens inndeling	11
2. Teori.....	13
2.1 Samisk revitalisering	13
2.2 Samisk identitet, kultur og språk henger sammen.....	14
2.3 Goffmans frontstage og backstage	16
2.4 Språkbad	17
2.5 Målet er tospråklighet.....	19
2.6 Sosiokulturell tilnærming	23
3. Metode	25
3.1 Mitt metodevalg.....	25
3.2 Det kvalitative intervjuet	26
3.3 Utvalg av informanter til intervju.....	26
3.4 Feltarbeid	27
3.4.1 Observasjon i feltarbeid	27
3.4.2 Ferdigheter i observasjon	28
3.4.3 Feltarbeid i egen kultur	30
3.5 Vitenskapsteoretisk tilnærming	30
3.6 Reliabilitet og validitet	32
3.7 Etske hensyn.....	33
4. Mine funn.....	35
4.1 Portrett av en prosjektdeltaker uten samisk bakgrunn.....	35
4.2 Portrett av en deltaker med samisk bakgrunn.....	38
4.3 Portrett av språkbad 1	42

4.4	Portrett av språkbad 2	47
4.5	Innspill fra nøkkelinformanter	50
5.	Analyse og drøfting	52
5.1	Bakgrunn og identitet i rollespillet	52
5.2	Motivasjon og forventinger	56
5.3	Språkbadene	57
5.4	Aktiviteter	58
5.4.1	Aktiviteter språkbad 1	58
5.4.2	Aktiviteter språkbad 2	60
5.4.3	Oppsummering av aktivitetene	61
5.5	Rollespillet hos deltakere og forskeren	63
5.5.1	Rollespillet ved første turen	63
5.5.2	Rollespillet ved andre turen	64
6.	Avslutning	67
7.	Litteraturliste	69
8.	Vedlegg	72
8.1	Vedlegg 1: Konsesjon fra NSD	73
8.2	Vedlegg 2: Samtykkeerklæring	75

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Forskning viser en nedgang for antall elever med samisk som andrespråk i skolen. Nedgangen gjelder spesielt barn fra hjem som ikke bruker samisk hjemme. De mister ofte interessen for språket. Rekrutteringen har vært økende siden 90-tallet da interessen var på det laveste, men tallene viser en jevn nedgang fra 2005/2006. Forskerne sier kunnskap om språket ikke er et manglende element i feltet, men hvordan de forskjellige tiltakene for å holde på elevmassen har blitt gjennomført. De savner også rekruttering og forbedrede tiltak og hevder at barn ikke lærer seg samisk ved å bare høre det på skolen. (Rapport 1/2013, Sametinget). Den statistikk rapporten gjelder alle samiske språk. Etter at disse tallene ble kjent, har det vært viktig å snu trenden og klare å holde på elevene som har undervisning på samisk. Da jeg hørte om revitaliseringsprosjektet jeg har sett nærmere på, var det frafall fra samisk undervisning prosjektleder refererte til. Prosjektet kommer jeg tilbake til fordi det er anonymisert. De som har utviklet prosjektet har undret seg om det kan være en sammenheng mellom språksituasjonen hjemmet og skolen. Av erfaring vet vi hvordan utfordring det kan være for foreldre å følge opp barn som har samiskundervisning om de ikke har samisk som hovedspråk selv. For å hjelpe familier som med behov for språkstimulering, ville de prøve ut et prøveprosjekt for å gjøre det samiske språket mer levende i hjemmene deres.

I prosjektbeskrivelsen refereres det til fornorskningen av samene som er den sentrale bakgrunnen til tapt samisk språk i mange familier og lokalsamfunn (Prosjektet er anonymisert så jeg kan ikke gi referanse). I et forsøk på å gi en bakgrunn til revitaliseringsprosjektet jeg har sett nærmere på vil jeg fokusere på noen hovedtrekk i fornorskningshistorien og min egen bakgrunn fra en samisk bygd.

Fornorskningshistorien er historien om en aktiv politikk fra norske myndigheters side for å fjerne samisk språk og kulturtradisjon. Resultatet av denne politikken var ikke bare tapt språk og identitet, men også tap av samisk selvfølelse og kulturell bevissthet. I dag jobbes det hardt for å gjenvinne og rehabiliterer samiske språk og vinne stoltheten av å være same tilbake. Jeg selv har samisk bakgrunn og har samisk som andrespråk. Mine foreldre har opplevd fornorskningen og jeg har selv kjent vibrasjonene og ringvirkningene av den. Derfor er min

egen historie med redegjørelsen for fornorskningspolitikken. På den måten ønsker jeg å tilføye min egen erfaring til analysen.

1.2 Fornorskningshistorien i korte trekk

I fornorskningspolitikken sto to institusjoner sentralt i selve utøvelsen av denne politikken: Kirken og skolen (NOU: 2000:3, Bråstad Jensen 1996 og Eriksen og Niemi 1981). Kirka hadde en ledende rolle i fornorskningsarbeidet også fordi den hadde stor innflytelse over fornorskningsarbeidet i skolen.

Misjonsarbeidet eller «opplysningstiden» på 1700-tallet fram til ca.1850 var en innledende periode i fornorskningsarbeidet. Under misjonsarbeid blant samene på 1700-tallet var det delte meninger om samisk skulle brukes i dette arbeidet eller ikke. Kan du finne et sitat som du erstatter denne teksten med? Helt fram til loven om konfirmasjon i 1736 og loven om allmenn skoleplikt i 1739, hadde kirka styrt pedagogiske tiltak blant samene. Med lovpålagt konfirmasjon og pliktig skolegang for alle barn over 7 år, ble kristendomsopplæring et offentlig anliggende. Det innebar samtidig at samene ble tvunget til å gi opp sin egen religion og kultur og tilpasse seg norsk tradisjon og det norske samfunnet som på dette tidspunktet var dansk. Språksituasjonen i skolen var også et problem for undervisningen. Ennå var det i orden at samene brukte sitt eget språk, men denne akseptasjonen av det samiske kom under stadig hardere press. Den sentrale ideen som ble stadig sterkere fra 1850 – tallet var samisk tradisjon og samisk språk knapt hadde noen fremtid. Den offisielle holdningen ble:

«det var et misgrep å bevare språk og eiendommeligheter til et folk 20 000 personer (samer og kvener) som ikke hadde noen historie eller litteratur. Så lenge samene var henvist til sitt eget språk, ville de stå utenfor alt høyere åndelig liv... (NOU 2000: 3 side 13)

Med fremveksten av sosialdarwinismen og nasjonalromantikken vokste motstanden mot det samiske. På 1800-tallet kom nasjonalistiske ideer om å framheve den norske kulturen og dens forrang fremfor den samiske på alle områder, også på de språklige. Etter bruddet med Danmark i 1814 ville man samle kongeriket Norge til ett folk med ett språk og en kultur. Sosialdarwinismen underbygget oppfatningen av det norske stod på et høyere kulturtrinn enn det samiske (Bråstad Jensen 1996).

Professor Amund Helland beskrivelser av samer viser hvordan holdningene til samene var:

«Den ene fin kan have et rent norsk ansikt, medens hans nabo kan have et hoved med ægte mongoloid udseende, med et vildt, lidt forskræmt udtryk ... Østsamene er en lavtstaaende race, uden livskraft og uten

fremtid..Deres ansigter er ofte plumpe og uskjønne med bred næse og framstaaende mund, og stemmen hæs, som om de havde forskreget seg» (Eriksen og Niemi 1981 s. 326)

Fornorskningen ble satt i system i skolene blant annet gjennom de såkalte språkinstruksene som kom mellom 1850 – 1892. I denne perioden satt regjeringen inn forsterkninger i form ekstra midler, skolebygg og ekstra lærere for å lære «lappiske barn å snakke norsk» (NOU 2000: 3). Jeg velger å fremheve språkinstruksen av 1880, den viser klart skolens mål:

«Instruksen slår fast at alle samiske (og kvenske) barn skal bli opplært til å lese, tale og skrive det norske språk.» (Tvete, 1955 i NOU 2000: 3 side 14)

Videre heter det: «ingen lærer maa vente Tillæg dersom han ikke efterlever Instruksen med Punklighed og Nidkærhed.» (Ibid).

Med tillegg mener Tvete «Finnefondstilletget», Det var et tillegg myndighetene kunne friste lærere med om gjorde en innsats for å lære samiske og kvenske barn norsk. Mellom 1905-1953 opphørte samiskundervisning for lærere (Tvete i NOU 2000: 3). Oversettelsen av samiske lærebøker ble også stoppet etter språkinstruksen av 1880. Internatene kom fra 1905 og utover. Internatutbyggingen varte helt til 1960-tallet. Her skulle barn bo for å lære seg norsk språk og kultur, samisk var i praksis et forbudt språk (ibid.).

I Finnmark hvor det var mest samer kom det også den såkalte Jordsalgsloven i 1902. Den støttet fornorskningarbeidet: «Avhendelse (an statlig jord) må kun skje til norske statsborgere – som kan tale, læse og skrive det norske sprog og benytte dette til daglig bruk» (Tvete i NOU 2000:3 side 18) Teknologisk fremgang tvang også fram en endring i samisk levesett. Med nye tjenester i handel og forvaltning måtte folk beherske norsk for å kunne benytte seg av tilbud og tjenester.

Denne politikken gikk særlig hard ut over kystsamene. De mistet sine handelsforbindelser med Russland i 1917. Pomorhandelen gitt den kystsamiske befolkningen i nord mulighet til å bytte fiske mot mel og andre varer. Da denne handelsvirksomheten opphørte, forsvant også deres økonomiske grunnlag og næringsmulighetene ble betydelig svekket. Situasjonen gjorde kystsamene underlegne i det norske samfunnet: Det var tydelige et likhetstrekk mellom det å være same og å være fattig. Mellom 1920 og 1950 ble mange sjøsamiske bygder tvunget til å bli norske for å komme seg ut av både fordømmene og fattigdommen (Bråstad Jensen,1996).

Gjennom fornorskningstiden gjorde toneangivende og anerkjente samiske personer forsøk å bevare samisk språk både i kirka og i skolen. Pedagogen Per Fokstad fra min hjemkommune, utarbeidet en samisk skolepolitisk manifest i 1924 der han tok for seg utdanning for samer fra folkeskolen høyere utdanning. Han fikk tilslutning av en gruppe samer i Tana og de oppfordret den parlamentariske kommisjonen i 1926 om å lage en egen samisk skolelov, innenfor den norske skoleloven (NOU 2000:3).

Et underutvalg av den Den parlamentariske kommisjonen besvarte henvendelse med blant annet dette:

«...Fokstad krever at Norge skal sørge for å få utviklet en egen samisk åndskultur, «noget som ikke finnes.» Videre står det ...«Samene har ikke utviklet noen kultur som passer for et fastboende liv. Og det er heller ikke noe som tyder på at en slik kultur lar seg opparbeide» - «Folkets egenart og begavelse peker ikke i den retning» (Tvete 1955 i NOU 2000: 3 side 19).

1.2.1 Assimilering og koloniseringsprosesser

Assimilering og koloniseringsprosesser er to begrep om det å tape noe til en overlegen part og å miste noen av sitt eget og seg selv. I denne sammenhengen glir de to begrepene over i hverandre. Kolonisering er et mer negativt ladet begrep fordi en forbinder det med den gamle kolonihistorien og slavetiden. Det er ikke før i nyere tid samiske miljø har begynt å omtale fornorskningshistorien som en koloniseringsprosess. Kolonisering i denne sammenheng dreier seg ikke om invadere et annet land, heller hvordan fornorskningen inntok og skaffet seg herredømme over samisk selvforståelse og hvilke spor denne politikken etterlot seg.

Assimilering forekommer når den dominerende part overbeviser den andre part om å endre sin livstil og levemåte, fordi den dominerende part mener hans levesett er bedre. Overbevisningen fører til utvanning av den svake partens kultur og tradisjon. Majoritetskulturen trer sine verdier og språk over minoritetens, og mener de er framtidens. Deler en ikke majoritetens syn av samfunnet er det minoriteten som alltid blir den tapende part. Gjennom en lang tid har den norske kulturen vært dominerende overfor den samiske. I mange samiske samfunn har staten vunnet kampen om samisk språk og kultur. Mange samer ble tvunget til å bli norske. Andre trodde det norske språket var framtiden og lot seg fornorske. Når det samiske mange steder ble fortrent over tid, kan en si de ble assimilert av norsk kultur og levesett (Thuen 1986). Bjørklund hevder at båndet mellom besteforeldre og barnebarn ble kuttet gjennom disse

assimileringsprosessene. Mange unge i samiske bygder fikk derfor ikke gleden av å høre samisk språk, samiske fortellinger, samiske sagn eller livsvisdom som har gått i arv i tidligere generasjoner. (Bjørklund 1986).

Nergård sier fornorskningen er kolonisering både på det ytre og et indre plan. Ytre kolonisering innebærer de offentlige bestemmelsene gjort av den norske stat (koloniherrn). Politiske vedtak ble tredd over hodet på en hel befolkning som følte seg tvunget til å adlyde. Underkastelsen til koloniherrn førte til en indre kolonisering på et personlig plan. Det førte til en indre konflikt for de som opplevde at de var nødt til å forandre seg og fornekte sine egne verdier (Nergård 2013).

Dankertsen sier at samene har opplevd at stigmatiseringen har gjort folk usikre ovenfor kulturforskjeller også innafor det samiske samfunnet. Usikkerhet har laget et kunstig eller et hierarkisk skille mellom ulike grupper av samer. Hun kaller det en kulturell overlevelsesstrategi når de selv stigmatiserer etter å ha blitt stigmatisert selv (Dankertsen 2014).

Fornorskingshistorien i Norge er enda et sårt tema for mange. Er denne tida slutt?

Fornorskningen var intensiv og den ble utført der den gjorde mest skade, blant barna. Barn måtte bo på internat og borte fra sine foreldre noe har vært traumatisk både for barna og foreldrene. Tenk deg å være et barn på 7 år: Det måtte reise fra sine foreldre og overlatt til fremmede voksne. Mange barn skjønnte ikke hva de fremmede voksne sa fordi de snakket et annet språk. I voksen alder har mange av disse problem: Opplevde mindreverdigheitskomplekser og engstelse for norske offentlige instanser. I tillegg rangerer mange sin egen samiske kultur under andres som de noen ganger oppfatter er mer samiske enn sin egen.

1.2.2 Min egen samiske historie

Bakgrunnshistorien min vil være lik mange andres.

Mine foreldre er vokst opp i Tana. De snakker samisk og har delvis snakket samisk til meg. Hverken min far eller min mor kunne norsk da de begynte på skolen. Moren min måtte bo på internat og fikk ikke lov å snakke samisk der. Hun har fortalt at det var helt forferdelig og måtte reise hjemmefra, og i tillegg ikke få lov til å snakke sitt eget språk. Før de begynte å lære seg bra norsk, var de nødt til å snakke samisk. Hvordan skulle de ellers gjøre seg forstått

ovenfor andre og hverandre. Heldigvis var de mange i samme situasjon. Det virket det ikke så traumatiserende. De var barn, de forstod ikke hva som foregikk. Moren min nektet å gå noe videre enn grunnskolen, hun hadde fått nok.

Faren min bodde nært skolen og slapp internatlivet. Han forteller han ikke likte å gå på skolen fordi den virket som et fengsel. Der ble man tvunget til å gjøre ting man ikke ville. Blant elevene var det også mye mobbing. Elevene fra fattige familier ble mobbet av elever fra mer velstående familier. «Velstående» har forandret seg fra hva det betød da. Familien til far bodde i gamle og ble mobbet av de som bodde i hus. Gammen var likevel en forbindelse til familiens samiske liv? Han gikk heller ikke videre på skole etter grunnskolen. Karakterene han fikk var dårlige fordi han ikke taklet skolen. Han var så sint på skolen at han brant opp karakterboka si og han har ingen papirer fra den tiden.

Da han var sytten år mønstret han på en båt og dro i utenriksfart. Om bord våget han ikke vise sin samiske bakgrunn, han hadde hørt et par gutter fra Tromsø si dette truende utsagnet «finnes det noen samer om bord hiver vi dem på havet». Pappa bantes på finsk, det kunne han, og alle trodde han var finlender. Dette har han ikke fortalt meg selv. Min mor har gjort det med hans velsignelse, håper jeg. Han er ikke så åpen når man spør henne om sin egen samiske bakgrunn. Jeg har inntrykk av en ar fått ambivalent holdning til det samiske i min familie. Slike holdninger fører de videre selv om klimaet for samisk tradisjon har endret seg de siste årene. Selve holdningen er ikke ført videre til meg, heller mindreverdigdomskompleksene. Slikt gir dårlig selvtillit og en tviler uvilkarlig og sette spørsmålsteget ved sin egen identitet.

Foreldrene mine sier alt det de har opplevd og følelsene rundt det å føle seg mindre verdt, henger igjen fast i dem den dag i dag. De vil aldri føle seg like god som «daza» (nordmann). Skolegangen har ført til at de føler seg mellom barken og veden. Ikke kan de skrive sitt morsmål og de kan heller ikke ordentlig norsk. Et besøk på sykehuset kan være vanskelig. Angsten for å si noe feil eller spørre for mye ødelegger formidlingen om plagene til legen.

Jeg er oppvokst i Tana med begge foreldre og flere søsken. Ingen av oss søsken snakket samisk til hverandre. Våre foreldre har alltid snakket samisk seg imellom. Mitt samiske språk har blitt ganske passivt, fordi mine foreldre ikke snakke samisk til oss hjemme. Hadde mine foreldre sett verdien i å kunne samisk, hadde de nok også vært mer bevisste i bruken av

språket. Flere i bygda vår har mistet språket fordi foreldrene valgte bort samisk. Farfar bodde hos oss da jeg var liten. Min farfar oppfattet jeg som en ganske stille person, han sa ett og annet ord på samisk. Jeg forstod det meste han sa, og i dag undrer jeg meg hvorfor jeg ikke svarte noen samiske ord tilbake, kanskje han hadde åpnet seg. Han snakket nesten ikke norsk. Jeg tror ikke han skjønnte så mye norsk heller. Opprinnelig var han fra Finland, rett over grensa hvor vi bodde. Vi to kunne sitte i samme rom uten at noen sa et eneste ord. Hvorfor snakket han ikke bare i vei på samisk? Kanskje han forsøkte, men jeg svarte på norsk. Hvorfor gjorde jeg det? Eller snakket han ikke så mye fordi han mente norsk var best for meg? Spørsmålene er mange. Mormor snakket heller ikke samisk med meg, bare med mine foreldre. Hun snakket heller ikke samisk høyt offentlig slik at andre hørte det. Jeg har heller aldri sett henne i kofte.

Grunnskolen jeg gikk på hadde sameskole og norsk skole under samme tak. Mine foreldre valgte å sette meg i den norske fordi de mente det var det beste alternativet på den tiden. Samisk har jeg hatt som andrespråk siden 2.klasse på barneskolen. Sameskolen kunne ha blitt for vanskelig etter hvert: Det får jeg aldri vite fordi den ble valgt bort for meg. Mine opplevelser fra en delt skole er blandet. Vi samarbeidet sjeldent med sameskolen. Var vi på tur sammen, hadde vi hvert vårt bål langt fra hverandre. Ofte hørt i skolegården: «Det var sameskolen som begynte» eller omvendt. Jeg må si som min mor: Vi var barn, vi skjønnte ikke hva som foregikk. En forskjell var det fra hennes tid, tilstandene var snudd. For å bevare det samiske språket kunne en ikke la elevene blande seg. Jeg følte meg ikke bra nok siden jeg ikke kunne ordentlig samisk. Denne følelsen bærer jeg med meg ennå. I ungdomsskoletiden kom reform 97 med Samisk lærerplan. Jeg kan ikke huske at mine folk, fra skolen vi gikk på, hadde noe imot reformen. Jeg hadde inntrykk av et skille mellom øvre- og nedre Tana, de i nedre var imot og vi i øvre så ikke problemer med reformen.

Da jeg skulle begynne på videregående, flyttet jeg sørover. Noen spurte meg da jeg begynte der om hvordan det var å bo i Finnmark. Bodde vi i hus og hadde vi strøm? Kjører du snøskuter til skolen og har du mange reinsdyr? Om dette var reelle spørsmål eller om det bare var god gammeldags erting er vanskelig å si, kanskje det var en blanding. Husker jeg mildt sagt ble sjokkert over hvor lite mange visste om Nord-Norge. En gang vi hadde gruppearbeid foreslo jeg for min gruppe at vi kunne ta for oss det samiske. Det var de andre enige i. Dette gikk fint, tenkte jeg helt til jeg fikk slengt etter meg på tur til skolen en morgen fra en i klassen: Du er ikke den eneste sammen på skolen bare så du vet det, mens hun gikk forbi meg.

Det hadde jeg heller aldri sagt, hva mente hun med det? Var hun misunnelig på min bakgrunn, eller mente hun jeg ikke skulle utbasunere min samiske identitet. Var hun selv same uten å si det?

Tanker rundt min samiske identitet streifet meg ikke i like stor grad da kom i voksen alder, ikke før jeg flyttet tilbake etter fem år sørpå. Da jeg kom til Tromsø begynte tankene rundt min identitet å arbeide i meg for alvor. Jeg har hatt inntrykk av at det stadig var diskusjoner rundt det samiske her. Diskusjonene har for det meste dreiet seg om Tromsø er samisk eller ikke. Det har blant annet vært debatter om samisk skilting og den største samiske byen i Nord-Norge skulle bli samisk forvaltningsområde eller ikke. Mens debatten pågikk arbeidet jeg i resepsjonen på et byens hoteller. Ved en anledning kom en gjest sørfra. Han rakket ned alt som hadde med samene å gjøre. På grunn av dem kunne man gi bort hele Nord-Norge til Russland så var man kvitt problemet, mente han. Den nordlige halvdel klarte landet seg fint uten. Han sa han hadde jobbet på Stortinget og alt var et eneste stort pengesluk, Sametinget spesielt. Når sant skal sies, var han ikke ved sine fulle fem da, men virket likevel oppriktig i sine meninger. Lite visste han om min samiske bakgrunn, jeg avslørte den heller ikke. Opplevelsen var mindre behagelig. Jeg tenkte det var slik min mormor må ha følt det i gamle dager, derfor ville hun ikke snakke samisk offentlig. Var det mulig å kjenne de samme følelsene nå i dagens samfunn?

Ved en annen anledning hørte jeg hvordan noen definerte en samisk person: Det var en som snakket samisk og levde i en samisk setting hver dag. Det var en som hadde rein eller lignende. Bodde du i byen måtte du komme fra en samisk kulturell familie, fra et samisk kjerneområde og kunne språket. Hvis du skulle ha «rettighetene» skulle du være en «ekte same». Tromsø hadde ikke opprinnelig samisk befolkning, derfor kunne ikke byen være samisk. Holdt ikke og tre på seg kofta, da var du en plastikksame. Jeg har måttet forsvare min samiske bakgrunn og forklare hvordan jeg kunne anse meg som samisk. Det har blitt godtatt når jeg har sagt hvor jeg er fra og har foreldre som snakker samisk osv. Etter disse erfaringene kviet jeg meg noen ganger for å bruke samekofta i byen. Fornuften kom heldigvis tilbake: De andre ville «vunnet» hvis jeg sluttet å bære kofta. Identiteten opplevde jeg som vanskeligere å bære i nord enn sør.

Fenomenet «å være mellom barken og veden», eller dette mellom to stoler, det føler jeg også. Min mor er det fordi hun opplevde fornorskningen. Jeg føler det som en ringvirkning av fornorskningen. Min samiske identitet er svekket fordi jeg aldri lærte meg flytende samisk.

Fordi jeg ikke språkkyndig nok, finner jeg det vanskelig å oppfatte meg selv som «ekte» same. Ikke er jeg norsk heller fordi min bakgrunn tilsier noe annet. Jeg opplever å ha en plass midt i mellom. Nå har jeg selv fått barn. Til å begynne med snakket jeg samisk til min førstefødte sønn. Språket kom ikke naturlig nok og det krever veldig mye arbeid når en var alene om det. Derfor la jeg språket bort en stund. Da jeg begynte å se nærmere på språkprosjektet som er gjenstand for denne avhandlingen og så hvor flinke de uten samisk bakgrunn var til å snakke samisk med sine barn, tok jeg i bruk språket igjen. I dag kan lillebror mye mer samisk enn storebror. Storebror er fem år, han kan reagere negativt når jeg snakker samisk eller har høytlesning fra samiske barnebøker. Føler et nederlag når jeg ikke har klart å føre avgjørende kulturelle verdier videre til han. Nå ser jeg hvor viktig det hadde vært med en samisk barnehage og angrer på å ha valgt den bort av praktiske årsaker. En klarer ikke denne jobben alene uten et samiskspråklig miljø og sterke støttespillere rundt seg.

1.3 Fakta om det samiske språket

Samisk språk er levende på Nordkalotten, fra Midt – Norge, gjennom Sverige, Nord - Finland og på Kola i Russland. Hele området kalles Sápmi på samisk. Samisk har uralsk opprinnelse og deles grovt sett i et vestlig og et østlig språk. Både vestlig og østlig samisk språk består av forskjellige typer samisk. Nordsamisk er et vestlig språk og er mest utbredt med Finnmark og Nord-Troms som kjerneområder, men det snakkes også i Finland og Sverige. Prosentvis av all dagligdags samisk tale snakkes ca.90 % som nordsamisk. (Olthuis, Kivela og Skutnabb-Kangas 2013 og Solbakken galdu.org). Det viser hvor truet det samiske språket er. Når nordsamisk som det snakkes mest av jobber med å rekruttere flere til språket for at det ikke skal dø ut. De andre samiske språkene, lusesamisk og sørsamisk i Norge og Sverige er i en langt vanskeligere stilling. Prosjektet jeg skriver om er et nordsamisk språkprosjekt.

1.4 Beskrivelse av språkprosjektet

Prosjektet jeg har sett nærmere på er et nord-samisk prøveprosjekt. Prosjektet foregikk i regi av den samiske avdelingen i kommunen det har foregått i, med hovedstøtte fra Interreg (Grenseregionalt, transnasjonalt og interregionalt samarbeid) og i tillegg Sametinget og kommunen prosjektet foregikk i. Målgruppa for prosjektet har vært familier med barn som har samisk i skolen eller barnehagen. De foresatte måtte også ha ønske om å lære seg mer samisk og utvikle ordforrådet. Formålet med prosjektet har vært å forsøke å lage en innlæringsmodell for nordsamisk språk. Det er et forsøk på å revitalisere det samiske språket ved å styrke hverdagspråket til familiene som var deltakere. Innlæringsmodellen som prosjektet har forøkt

å lage, skulle prøve å finne ut hvordan en kan snu den negative utviklingen foreldrene opplever når barna deres blir sterkere i samisk enn dem selv. Når det skjer, får de ikke lenger til å hjelpe dem med språket og klarer ikke å holde tritt med skolegangen. Det fører til at mange gir opp og da blir barna overført fra samisk til norsk skole. Mange slutter med å ta samiskundervisning. Prosjektet har pågått over to år. Ingen av deltakerne har vært med fra begynnelsen til slutt. Noen deltakere har kommet til i løpet av det første året og vært med til slutten av prosjektet. Ny prosjektleder kom til etter ett år. Det var den tiden jeg ble kjent med prosjektet. Den nye prosjektlederen startet med å kartlegge alle deltakernes nivå i samisk: Hva de hadde behov for og hvilke ønsker de hadde for sin deltakelse i prosjektet.

Etter kartleggingen ble det tilrettelagt for hver families behov og ønsker. I tillegg skulle alle deltakerne skaffe seg en samisk fadderfamilie. Meningen med fadderfamiliene var å skape en ekstra samisk språkarena. Fadderne skulle være samisktalende og skulle få betaling fra prosjektet for å tilbringe tid med deltakerne en til to ganger i uka. Selve prosjektet skulle ha ukentlige treff med forskjellige aktiviteter. Disse treffene var først og fremst for deltakerne, men alle som ville og kunne samisk var velkomne. Prosjektet hadde et forsøk på samarbeid med et annet samisk nettverk. Informasjon om disse treffene var også utgitt i de samiske barnehagene og skolene med samiskundervisning. I løpet av de to årene ble det arrangert flere språkbadturer for deltakerne. I all hovedsak skulle all kommunikasjon i prosjektet foregå på samisk. Hensikten var å skape en samisk arena utenfor skolen og barnehagen for å utvide sitt samiske språknettverk. Hele prosjektet har vært gratis for deltakerne, alt ble dekket av midlene kommunen fikk.

1.5 Forskningstema og problemstilling

Da jeg fikk vite om det nordsamiske språkrevitaliseringsprosjektet, ble jeg umiddelbart nysgjerrig på hvem deltakerne var. Hvem er de, hvorfor er de med og hvilke forventninger har de til prosjektet. Jeg har laget to portretter av to voksne deltakere, altså foresatte av barn i prosjektet. Den ene har norsk bakgrunn og den andre har samisk bakgrunn. Jeg har undersøkt om forskjellige bakgrunner har innvirkning på deltakelsen i prosjektet. Jeg har også vært på feltarbeid for å observere om forskjellige bakgrunner påvirker deltakernes framtrede, og om aktivitetene svarer til deres forventninger og behov.

Problemstilling i min mastergradsavhandling er:

Ka! Er du å same?

Et nordsamisk revitaliseringsprosjekt.

Påvirkes deltakernes ulike bakgrunn deres framturen og tilnærming til prosjektet?

Svarer aktivitetene i prosjektet til deltakernes behov og forventninger?

1.6 Avgrensning

Dette er en mikrostudie av en del av prosjektet. Den lingvistiske delen av å lære seg et språk er ikke tatt opp her. Deltakernes eller foreldrenes erfaringer og meninger er i hovedfokus: Deres identitet og hva de forventet av prosjektet. Språkprosjektet hadde færre deltakere enn forventet og de jevnlig treffene de skulle ha gikk ikke etter planen, så det har begrenset seg selv ganske mye av hva jeg har fått ut av det. Av forskningsetiske hensyn kan jeg ikke si noe om hvor prosjektet har funnet sted og hvor mange deltakere det var. Med denne studien kan jeg ikke teste teorier eller generalisere mine funn. Fornorskningshistorien og min egen bakgrunn er ikke en del av hovedteorien. Likevel vil elementer fra være aktuell i drøftingen, fordi den gir grunnlaget for oppgaven og er inspirasjonen til innsamlingen av empiri. Jeg skriver denne oppgaven blant annet for å fronte det samiske. Av erfaring vet jeg at det er vanskelig å lære bort et språk og få et barn til å bli stolt over sin samiske bakgrunn. Sammen må en forsøke å bygge opp om og ta tilbake stoltheten rundt det å være same. Barn med samisk på skole og barnehage trenger støtte fra voksne for å klare å lære seg språket. Styrking av hverdagspråket og den samiske identitet er derfor viktig å styrke innad i familien. Prosjektets formål er akkurat dette. Et slikt prosjekt kan anses som et godt tiltak for å få til en samisk revitalisering.

Jeg har ikke funnet tidligere forskning på språkbad eller språkprosjekt i den størrelsen og det omfang som dette prosjektet hadde. Jeg har funnet forskning på «early – immersion» språkbad som begynner i tidlig alder og varer over flere år, men opplever det ikke er sammenliknbart med mitt språkprosjekt. Prinsippene rundt et samisk språkarbeid er de samme om det er språkbad eller et annet lignende arbeid: De krever de samme kontekstuelle og relasjonelle rammene rundt prosjektet for å fungere.

1.7 Avhandlingens inndeling

I kapittel to vil først bakgrunnshistorien til avhandlingen bli redegjort for først. Den er viktig for å forstå hvorfor et slikt revitaliseringsprosjekt blir til. Min egen bakgrunnshistorie er også fortalt for å forstå min rolle i oppgaven. Videre vil valgt teori bli gjennomgått. Identitet, kultur

og revitalisering er viktige begrep for å si noe om informantenes bakgrunn og motiv for deltakelse i prosjektet. Disse blir også brukt i Goffmans rollespill. Språkbad og tospråklighet er viktige elementer. Vygotskys proksimale utviklingssone og hans spontane og akademiske språk begrepet om det tredje rom og undersøkelseslandskapet knytter sammen forventningene til informantene og aktivitetene i prosjektet. Teorien er godt preget av det sosiokulturelle læringssyn. I del tre blir metodedelen gjennomgått. Kvalitativ metode med underkategoriene intervju og feltarbeid er anvendt for å samle inn relevant informasjon. Metodedelen beskriver hvordan jeg har valgt å løse oppgaven og hvordan jeg tolker min innsamlede informasjon.

I del fire blir mine data og funn presentert. Jeg har valgt å portrettere to deltakere, en med samisk bakgrunn og en uten. Feltarbeidet blir også framstilt som et portrett eller en fortelling. Del fem inneholder mine analyser og drøftinger av funnene. De blir diskutert i forhold til problemstillingen og utvalgt teori.

2. Teori

2.1 Samisk revitalisering

Revitalisering er å forsøke å gjenskape eller reparere noe som er tapt. Samisk er ikke et tapt språk, revitalisering er å unngå tapet av språket. Samisk er et truet språk. En konsekvens av fornorskningen er at den samiske kulturen og den samiske identiteten har blitt svekket i mange samfunn og familier. Samisk revitalisering handler ikke bare om språket, den handler like mye revitalisering av kulturen og den samiske identiteten. Samisk revitalisering er en kontinuerlig prosess der samisk identitet skapes og gjenskapes (Pedersen og Høgmo 2012 s.59). Prosessen blir påvirket av både indre og ytre faktorer. Ulike bakgrunner og hvilket forhold en har til språket og kulturen, gir ulike grader og versjoner av revitalisering. Det handler mye om å markere sin tilhørighet til det samiske. Gjennom generasjoner har den sjøsamiske identiteten blitt svekket for hvert ledd. Pedersen og Høgmo sier følgende om dette identitetsskifte: Mellom første og andre ledd ble mange samiske samfunn fornorsket og et *språkskifte* fant sted. Fra andre til tredje ledd skjedde et *identitetsskifte*, det tredje leddet lærte å være norske (Pedersen og Høgmo 2012 s. 44). Tredje generasjon vokste opp i en helnorsk kultur, de forstod selv etter hvert at dette ikke stemte. De sier tredje generasjon har et dilemma som består i å ha dårlig samvittighet for å opptre som norske og følelsen av skam over å være same. De velger heller å fortrenge sin bakgrunn og ikke gi sin opprinnelse til kjenne på noe vis. Når revitalisering av det samiske vokste fram, vokste det fram motstand mot prosessen fordi mange ikke ville vedkjenne seg sin samiske bakgrunn (ibid.).

Noen manglet kjennskap til sin samiske bakgrunn og hadde derfor ingen naturlige samiske holdepunkt. Den fjerde generasjonen har skapt utrykk som for eksempel bysame, for å kunne gi seg selv en samisk identitet. De har vært nødt til å bygge opp en modernisert samisk kultur med inspirasjon fra den opprinnelige kulturen. Ens egen bakgrunn ville ikke forsvinne selv om den er fortrenget. Kulturen eksisterte, men mang var lært opp til at samer har rein og bor på vidda. De oppfattet at de selv var norske (Pedersen og Høgmo 2012).

Revitaliseringen av den sjøsamiske kulturen var vanskelig fordi den mange steder omtrent var helt forsvunnet. Kunne en svunnen tid gjenopplives (Pedersen og Høgmo 2012). Samisk språk og tradisjonell kultur er en arv mange vil føre videre. Foreldregenerasjonen i dag vil gi barna muligheten å lære samisk for å unngå tradisjonsbrudd mellom gammel og ung, slik de selv har erfart dette. Når de skulle ta opp tråden og forbindelse til en tapt tradisjon og et tapt språk hadde de lite til felles med sine forfedre. (Fjellgren og Huss 2013). Uten erfaringer fra en

svunnen tid blir det vanskelig for foreldrene å føre videre noe de ikke har kjennskap til selv. Dankertsen har gjort studier i lule - og markasamiske områder. Hun bruker begrepet melankoli for å forklare deres revitaliseringsprosess. Melankoli forstår jeg som et samlebegrep for hva de sitter igjen med av følelser etter hva de har tapt (Dankertsen 2014). Hva de har tapt er vanskelig å definere fordi det er vanskelig å beskrive noe en aldri har vært i besittelse av, et helhetlig bilde av sin samiske identitet. Dankertsen sier at i melankolien forsoner de seg med fortiden. Det gir de kreativitet til å finne måter å revitalisere den tapte fortiden og binde den sammen med dagens situasjon. Reparasjon av en kaotisk identitetsfølelse tar tid og for mange er det en prosess en må gjennom (ibid.). Først oppdager man sin bakgrunn som for mange har vært ukjent. Så skal man bli vant med tanken og forsoner seg med det for deretter å identifisere seg med sin «nye» kulturelle bakgrunn og gjenopplive det tapte.

2.2 Samisk identitet, kultur og språk henger sammen

Hvordan en offentlig og en personlig samisk identitet forstås er to sider av samme sak. I Sameloven står de offisielle kriteriene for en samisk identitet i Norge. Andre land i Sápmi har andre krav, uten at jeg går mer i detalj om dette.

Definisjonen tar utgangspunkt i en med rettigheter til å skrive seg inn i samemanntallet, eller være barn av den som har denne med rettigheten (Solbakken, galdu.org). I sameloven § 2-6 er kriteriene redegjort for. I første del står det:

Alle som avgir erklæring om at de oppfatter seg selv som same, og som enten

- a) har samisk som hjemmespråk, eller
- b) har eller har hatt forelder, besteforelder eller oldeforelder med samisk som hjemmespråk, eller
- c) er barn av person som står eller har stått i Sametingets valgmanntall, kan kreve seg innført i Sametingets valgmanntall (Sameloven, Lovdata).

Språket er som en kan se den viktigste referansen, ikke etnisitet. Om en fra Sør-Norge lærer seg samisk og har det som hjemmespråk, vil barnebarna i teorien bli samiske, hvis de vokser opp i et samisk miljø.

Identitet er et mangeetydig begrep alt etter hvilken betydning en forholder seg til. Ordet identitet betyr både identisk og forskjellighet. Identiteten er forskjellig fra person til person, samtidig er den lik noen andres identitet. Personlig identitet er personlige trekk, hvordan vi er og hva vi disponerer. Alle er unike på hver sin måte, samtidig som en har likhetstrekk med noen andre.

Den personlige identiteten er knyttet sammen med den sosiale identiteten. Hele identiteten er et produkt av sosialisering (Edwards 2009). Artigal 1992 sier språk blir skapt mellom mennesker i en sosial kontekst, altså etter semiotiske funksjoner. Ordene reflekteres mellom individer, det er ikke en direkte refleksjon av omverdenen. Videre er språktilignelsen polyfunksjonell, det vil si ordene en tilegner seg alltid vil forandre seg. Til slutt sier hun at all språklig aktivitet er avhengig av et indeksikalt territorium, det vil si en felles arena for å kunne forstå. Befinner en seg i to vidt forskjellige områder, for eksempel to kulturer, vil en heller ikke kunne forstå hverandre (Artigal 1992 i Lauren 1999). Språket har også en psykososial dimensjon. Man er det språket man formidler, den former vår identitet. Vi formes etter kulturen, slik formes en også etter språket en lærer og de kulturelle kodene i språket. Et felles språk gir en felles virkelighetsforståelse (Skutnabb-Kangas 1981 og Bialystok 2001). Vi kjenner igjen andre ved å beskrive deres diskurser. Hver kultur har sine egne beskrivende diskurser. Hvordan en velger å skille mellom personligheter avhenger av sosiale koder i språket (Bialystok 2001).

Kultur er det vi vokser opp i, alt av normer, regler, verdier fra familien og samfunnet rundt oss. Kulturen føres videre gjennom generasjoner. Kultur er sammensatt av felles objekter og forståelsen av dem (Geertz 1973). I en kultur er det masse objekter en ikke forstår noe av hvis en ikke har kjennskap til bruken av dem. Noen har et ønske om å bli en del av en annen kultur enn sin egen. Kulturforståelsen vil ikke komme automatisk ved å beherske språket og bære deres kulturmarkører. En må først og fremst vite hvordan, når og hva kulturmarkørene brukes til. (Thuen1986).

Vår identitet blir til i kulturen vi vokser opp i. Den personlige identiteten er hvordan en oppfatter seg selv. I samfunnet er vi en del av et fellesskap. Forskjellige sosiale settinger krever forskjellige sosiale identiteter. Den sosiale- og personlige identiteten er bundet sammen. Denne sammenhengen kan en se mellom språk og identitet. Joseph 2004 i Edwards 2009 sier språk og identitet er uadskillelige. Språk kan være en personlig identitetsmarkør, som en dialekt påvirker hvordan en velger å ordlegge seg. For et fellesskap er språk en stor gruppemarkør. Alle innenfor en gruppe har et språk som binder dem sammen. En gruppe ville ikke eksistert uten et felles språk. Uten allierte vil en falle tilbake til et personlig nivå (ibid.).

I et samisk fellesskap har en samisk til felles med alle dens gruppe markører. I fellesskapet har

alle et forhold til samisk og en ville kunne forstå hverandre veldig godt, både ved kommunikasjon og gruppe markørene. Hvis det samiske språket forsvinner vil en ikke ha et samisk fellesskap lenger, da står en alene. En minoritet vil alltid bli minnet om sin identitet i forhold til en majoritet. En minoritet er noe spesielt fordi den er i mindretall (Hylland Eriksen 2004).

Prosjektet jeg skriver om springer ut av ønsket et samisk fellesskap. I byen det har oppstått er det flere samiske fellesskap, skole, barnehage, foreldrenettverk og sikkert noen flere. Hadde det ikke vært for disse fellesskapene, ville det vært vanskeligere å være samisk i den byen hvor norsk er majoritetsspråket. Kultur former identiteten, og begge endrer seg over tid. Samisk kultur og identitet er likedan. Hvilken identitet en føler for å ha er opp til hver enkelt å avgjøre. Utenfor blir en kategorisert og plassert etter hvordan en velger å framstå av andre. Hvordan en føler og oppfatter seg selv er en side, hvordan andre oppfatter deg er en annen. Jeg selv tviler noen ganger om jeg er samisk nok til å si at jeg har en samisk identitet, andre utenfor sier at jeg selvsagt har det. Da vet de om min tilhørighet til Tana og min bakgrunn. For de er det ikke et spørsmål, det er selvsagt. Jeg har spurt mine informanter om de har en samisk identitet. Har deres bakgrunn noe med deltakelsen i prosjektet?

2.3 Goffmans frontstage og backstage

Erving Goffman er en kjent sosiolog som i 1959 kom ut med boken «Vårt rollespill til daglig». I boka sammenlikner han vårt daglige liv med livet på en teaterscene. Teorien hans konsentrerer seg om hvordan sosialt samspill foregår på mikronivå, hvordan hver enkelt aktør framtrer i sosiale settinger. Han sier aktøren spiller ut forskjellige roller som er forventet og som er de mest hensiktsmessige der og da. Forventningene en har er utsprunget fra erfaringer. Med all erfaring og hva vi tror er ønsket av oss, tilpasser vi rollen ut fra settingen vi er og opptre i.

Hvordan aktøren oppfatter andre og tolker deres roller skjer også ut fra erfaringer. Når aktøren treffer en person vil aktøren anvende sin erfaring og lete etter kjente trekk ved personen. Er det et møte med en ukjent vil en gjerne også anvende stereotyper til å plassere og identifiserer personen. Våre roller som utspilles er avhengig av respons fra andre, på samme måten teaterskuespillere gjør på et teater. Uten respons vil ikke rollene våre være troverdige og vi har ikke oppnådd våre hensikter (Goffman 1959).

For å lykkes med sin rolleopptreden må en først og fremst tro på seg selv. Goffman sier aktøren har to ytterpunkter: Det ene er å være så oppslukt av sin egen rolle at det blir virkelighet for en selv. Det andre blir da det motsatte: Når aktøren går bort fra sin rolle og hverken tror på seg selv eller vil forholde seg til andres oppfatning, oppfattes han eller hun som en kyniker (Goffman 1959).

Teateret med dets forskjellige scener aktøren utspiller sine roller på er metaforer for hvordan aktøren uttrykker seg for andre i forskjellige sosiale interaksjoner. Goffman benytter seg av termene frontstage, backstage og offstage. Frontstage er situasjonen der aktøren viser seg for andre som en teaterskuespiller for et publikum. Aktøren spiller sine beste roller ovenfor menneskene han møter. Backstage er naturligvis bak scenen hvor det ikke er publikum til stede. Bak scenen kan aktøren velge å utelukke detaljer som kan påvirke skuespillet. En velger å sette på seg en «maske» som på scenen skjuler noe av sannheten. Når skuespillet er over tas masken av og en er seg selv. Offstage går en bort fra skuespill. En har ikke lenger et publikum tilstede (Goffman 1959).

Bakgrunnen til deltakerne er deres backstage. Har deltakerne noe med seg i bagasjen som de ikke vil vise fram i frontstage? Vil deres bakgrunn påvirke hvordan de framstår frontstage?

I mitt prosjekt vil jeg benytte Goffmans begreper for å belyse sider ved deltakelsen i språkprosjektet: Hva og hvem er det deltakerne regisserer sin framtrede med? Hvilke roller går mine informanter inn i? Vil det de sier om sin identitet stemme overens med deres framtoning i prosjektet? Min egen rolle vil også vises godt ved å settes inn i Goffmans begrep og teori, Vil jeg som har samisk bakgrunn tre inn i noen form for rolle eller er jeg i en samisk rolle hele tiden?

2.4 Språkbad

Språkbad eller immersion som det heter på engelsk er en form for språkopplæring. Språkbadene varierer i utforming, intensitet og tidspunkt for oppstart. Alle former for språkbad ser ut til å være inspirert av et språkarbeid som startet i Canada, hvor engelskspråklige elever skulle lære seg fransk uten å forringe sitt engelske morsmål. Majoritetsspråket på skolen var engelsk, men noe av undervisningen foregikk på fransk slik at deltakerne jevnlig ble «badet» i det franske språket. Etter hvert utviklet dette seg til ulike

språkprogrammer. I dag er det tidlig oppstart i barnehagen (early immersion), utsatt oppstart på mellomtrinnet i skolen (middle immersion), og sen oppstart i ungdoms- og videregående skole (late immersion). Intensiviteten er delvis eller total, altså hvor mye det andre språket dominerer. Programmet med best effekt er total early immersion, da starter programmet i barnehagen hvor det andre språket er dominerende (Lauren 1999). Et originalt språkbad benyttes i skolen (ibid.).

Informal short-term community-based non-school programmes, er et språkbadprogram med en uformell undertone i fritiden. Samfunnet tar grep og arrangerer forskjellige aktiviteter for å skape en arena hvor språket blir brukt. Flerspråklige samfunn vil ha nytte av et slikt tilbud til både de som er under opplæring og for de som ikke har andre arenaer å praktisere språket sitt. Fordi aktivitetene varierer både i intensivitet og gjøremål er det tidskrevende å planlegge (Olthuis, Kivela og Skutnabb-Kangas 2013). I følge Skutnabb-Kangas er språkbad frivillig og foregår utenfor skole og barnehage. Undervisningen er av uformell art og en kan slutte når man vil og det er ikke møteplikt. Hovedprinsippet er å lære seg språket ved å «leve» i språket. Selve måten språket blir snakket er ikke viktig, det er hva programmet inneholder for å få elevene til å bruke det andre språket. Språkbad er forbeholdt språkopplæring i et annet språk enn majoritetsspråket. Deltakerne lærer språket ved å tilbringe tid sammen i et språkmiljø hvor de får utløp for språket i form av dagligdagse gjøremål og arrangerte aktiviteter. De kommuniserer og lærer ved å støtte seg til sitt dominante språk (Skutnabb-Kangas 1981).

En bør skape en sterk språkarena. I en sterk språkarena har minoritetsspråket en større plass enn majoritetsspråket. Arenaen skal fungere som en motvekt for majoritetsspråket i hverdagen. Kulturen og språket skal fremheves for å gi samisk sterkere grobunn. Personene på arenaen skal være bevisst å være konsekvent med å snakke samisk (Fjellgren og Huss 2013). Arenaen skal også være trygg. Samisk er et språk forbundet med sårende følelser på grunn av tidligere stigmatisering. Ikke alle har like forutsetninger for å lære seg språket, og ikke alle føler seg like klare for å lære seg språket og snakke det (Fjellgren og Huss 2013).

Jane Juuso har arrangert språkkurs med kognitivt arbeid hvor fokuset er å få bukt med negative følelser ovenfor språket. Jeg skal ikke gå i detalj i hvordan kurset foregår, men si noe mer om språksperrere som oppstår i kjølevannet av alt det språket har vært utsatt for. Språksperrere består av forskjellige kognitive faktorer som vedlikeholder det negative selvbildet en har av seg selv med språket. Faktorene består av *selvfokus*, om man ikke snakker perfekt samisk, konkluderer man med at man ikke kan samisk. *Unnvikelsesstrategier*, i en

samisk setting kan en føle seg utrygg når noen henvender seg til deg på samisk. I en slik situasjon kan de negative tankene føre til fysiske ubehageligheter for vedkommende. Mens den ene snakker samisk, kan den andre begynne å kaldsvette, bli klam i hendene, få klump i halsen og lignende. *Automatiske* tanker om hvordan en skal ordlegge seg oppstår og i stedet for å svare, finner man en unnskyldning for å slippe. *Generalisering av enkelthendelser*, om man har sagt noe feil en gang, vil man alltid gjøre det. *Urolighet før og etter å ha snakket samisk*, man er redd for å snakke feil i samtalen. Etter samtalen tenker man gjennom samtalen og alle eventuelle feil en har sagt(gjort), og tror den andre har hengt seg opp i feilene (Juuso 2013).

Alle språkbad burde ha deltakere på samme språklige nivå for å få et maksimalt utbytte av programmet. Er det for mange ulike nivåer blir det vanskeligere å lage et program som vil passe for alle. Jo flere nivåer å ta hensyn til, jo mer må en skreddersy programmet for hvert nivå (Lauren 1999). Barn med opplæring i et språk utenfor hjemmet som ikke foreldrene snakker, og i tillegg ikke har et nettverk rundt seg som snakker språket, mangler den mest primære støtten for lære seg språket. Barn i denne situasjonen har stor nytte av å være med i et språkprogram. Fordi alle barn/elever under språkopplæring har forskjellige forutsetninger, kan ikke programmene være for generelle og passe for alle. De forskjellige forutsetningene innebærer hvilket språklig nivå de befinner seg og sosiale kontekster. Mangfoldet krever forskjellige løsninger og ta hensyn til barna programmet er beregnet for (Bialystok 2001).

2.5 Målet er tospråklighet

Målet med språkbad og annen undervisning som styrker det samiske språket er tospråklighet.

Todal sier en ikke kommer utenom tospråklighet ved styrking av det samiske språket.

Tospråkligheten er heller ikke en fordel i seg selv, da kunne en lært seg et hvilket som helst annet språk. Utfallet av all samisk språkopplæring er å bli funksjonell tospråklig (Todal 2014 i et språkbadskurs). «Funksjonell tospråklighet er ferdigheter i å forstå, snakke, lese og skrive på to språk og leve i to kulturer» (NOU 1995:12 s.53)

1	2	3	4	5	6
A	Ab	AB	aB	B	AB (?)

Todal har en modell som illustrerer alle minoritetsspråk i utvikling. Den illustrer fornuksprosessen og veien tilbake. Han sier mange samiske familier kan sette seg inn i den modellen.

A er minoritetsspråk (samisk). B er majoritetsspråket (norsk). Tallene er generasjoner. Første generasjon snakket samisk med hverandre og barna sine. Andre generasjon snakker samisk med alle, forstår og snakker litt norsk også. Tredje generasjon kan begge språkene og snakker godt samisk, men de snakker norsk til sine barn. Fjerde generasjon snakker norsk til sine barn, men forstår samisk. Femte generasjon skjønner ikke samisk, men de vil gjerne at barna lærer seg samisk. Første generasjon seks har språkskifte skjedd. Utfordringen er hvordan en skal få til språkrevitaliseringen mellom generasjon fem og seks (Todal 2014 i et språkbads kurs på nett).

Tospråklig blir en hvis en er vokst opp med to språk eller har et annet språk en anvender i hverdagen. Kompetansen kan være like god på begge språk, eller det ene språket ikke er første språk, men personen identifiserer seg med det andre språket på lik linje som det første språket. Dermed kan en ha to morsmål (Skutnabb-Kangas 1981). Hun sier også tospråklig har ulike former. Hun operer med tre typer: Den *naturlige tospråklige* har blitt tospråklig i miljøet sitt. Foreldrene har gjerne vært tospråklige eller de har måttet forholde seg til et annet språk utenfor hjemmet. De har lært seg språkene ved naturlig kommunikasjon og det skjer gjerne ved lav alder. Det motsatte er unaturlig tospråklig, fordi språket blir noe en må tilegne for å berge seg i samfunnet. Et eksempel er foreldre av barn med et annet språk utenfor hjemmet. Foreldrene må lære seg ett nytt språk for å tilpasse seg det nye samfunnet. Den andre formen er *skoletospråklig*, her har ikke språket vært en naturlig del av miljøet. Det er innlært via undervisning, og en har hatt lite eller ingen mulighet til å praktisere det utenom. For disse har ikke språket noen annen betydning enn en ekstra bonus i jobbsammenheng eller sosiale sammenhenger. Den tredje formen er *kulturell tospråklig*, det er nesten det samme som skoletospråklig. Denne formen er myntet på voksne som lærer seg et fremmed språk, gjerne fordi jobben krever det eller de er opptatt av kulturelle årsaker. Forskjellen mellom det å være naturlig tospråklig og de to andre formene er at førstnevnte lærer seg ikke språket frivillig. Ved naturlig språkinnlæring er de påvirket av familiære bånd til språket eller samfunnet krever at de blir det. Skole- og kulturell tospråklig er fullstendig frivillig (Skutnabb-Kangas 1981).

Sundman sier begrepet tospråklighet kan deles opp i fire kriterier: *bakgrunn, ferdigheter, funksjon* og *identitet*. *Bakgrunn* er om en person har en tospråklig familie og/eller har vokst opp i et tospråklig miljø. *Ferdigheter* består av forskjellige delferdigheter som en er nødt til å teste ut for å finne ut om personen er tospråklig. Delferdighetene er blant annet aktivt og passivt språkforråd, muntlig og skriftlig språk. *Funksjon* går ut på om en person bruker flere enn ett språk, det er «funksjonell tospråklighet». Her utelukkes de med flere språk og på grunn av omstendigheter eller velger bevisst å kun bruke ett. *Identitet* sier noe om den subjektive gruppetilhørigheten. Om en person føler tilhørighet til to språkgrupper er identiteten tospråklig. Denne kan henge sammen med kriteriet ferdighet fordi den gir motivasjon til å lære seg språket. Kriteriet bakgrunn er selvsagt knyttet til identitet, men identiteten kan endre seg, det gjør ikke bakgrunnen (Sundman 1998).

Første språk og morsmål er to begrep som overlapper hverandre. Første språk er det språket en behersker best, både muntlig og skriftlig. Morsmål er språket barnet hører i hjemmet av sine foreldre. Det språket en behersker først må nødvendigvis være tilgjengelig hjemme og dermed også være morsmål (Skutnabb-Kangas 1981). Hun nevner også morsmålet som et hjertespråk, siden det er språket en uttrykker seg best på. Et språk en vokser opp med gir en helt annen betydning enn et lært akademisk språk. Hun sier et dikt vil ikke gi noen betydning for henne når det er skrevet på et annet språk enn morsmålet. Morsmålet er også viktig for ens identitet, kjenne sitt eget opphav, hvorfor familien som den er og lignende. Morsmålet er også det språket andre identifiserer deg med (ibid.).

For deltakerne i prosjektet har de fleste foreldrene norsk som deres morsmål. Deres barn er tospråklig og har både norsk og samisk som morsmål. Norsk er deres felles språk, mens barnet har et annet felles språk med den andre forelderen. Samisk er noe de må oppsøke utenfor hjemmet, på andre arenaer for å utvikle det. Deltakerne i prosjektet har mange ulike bakgrunner og dermed også forskjellige forutsetninger for å snakke samisk. Hvordan påvirkes de av det, er det snakk om et hjertespråk for noen, selv om det ikke kan uttrykke seg på samisk like godt? Mye av dette blir besvart når jeg spør om deres motivasjon for å være med i prosjektet. Jeg har også spurt foreldrene når tid de begynte å lære seg samisk og hvilket nivå de anser seg selv å være på. I feltarbeidet og på noen uke treff har jeg observert hvordan de ulike nivåene har foregått i praksis, har det noe å si for prosjektets språkbad?

Veien til tospråklighet inneholder stor innsats fra både familien og nærmiljøet rundt. Høier har noen punkter hun kaller for *stabbesteiner* for å nå fram til tospråklighet. Her blir begrensingene mot å bli tospråklig oversett og mulighetene tregt fram. For det første må det kommunikativ bevissthet til, i hjemmet fra start, i barnehagen, og senere trenger barna noen andre enn foreldrene å se opp til. Hele tiden må det være noen der med bevissthet for å anvende språket i forskjellige kontekster (Høier 2008). En bør også gjøre barna i et læringsfellesskap språklig bevisst, om noen ikke kan språket, for eksempel samisk, bør de ikke bytte over til å snakke norsk, selv om de er flertallig (Øzerk 1998). Mikkelsen sier loven om oppdragelse tilsier at foreldre også har hovedansvaret for sine barns språkinnlæring (Mikkelsen 1996). Foreldre kan ikke basere seg på samiskundervisning i skolen og tro barna lærer seg språket på et tilstrekkelig nivå. Relasjonsbygging må til også mellom foresatte og skolen for tilfredsstillende språkutvikling. Språklig bevissthet for foreldrene like fullt for barna er gjeldende også her. De første språklige forbildene barna har er deres foreldre (Høier 2008). Utfordringen ved revitalisering av samisk er i mange tilfeller for få «læremestere». De gamle som kan språket og kulturen best blir færre og færre. For å ikke miste muligheten å lære av de gamle har en vært nødt til å begynne å lære en voksen generasjon språket, enten som et fremmedspråk eller som andre språk. Utviklingen gjennom årene har ført til manglende språkkompetanse hos dagens foreldregenerasjon. I dag er det barn og besteforeldre som kan samisk best, mens foreldre i mellom generasjonene har lite eller ingen språklig bakgrunn (Olthuis, Kivela og Skutnabb-Kangas 2013).

For det andre må en aktivere språket hvor det er mulig å gjøre for den enkelte, en må sette i gang å snakke. Foreldre bør lære seg språket parallelt med barna for å ha noe til felles. Sammen kan de utvikle ordforrådet. Hva barna får av pedagogisk oppfølging i barnehagen bør foreldrene inkluderes i, for å kunne ta del i barnets språkutvikling der også (Høier 2008).

Den tredje stabbesteinen er en språklig toveismodell, hvor en omvender hverdagsspråket til et skolespråk. Her skjer en systematisk vekselvirkning mellom skriftlig og talt språk. Framlegg blir skrevet ned på det sterkeste språket og muntlig framlagt på det svakeste. En støtter seg til det sterkeste språket for så å uttrykke seg på det andre språket (ibid.).

Språkprosjektet er for som sagt tidligere for hele familier. Mye av det som er skrevet av språkbad og tospråklighet er beregnet for barn og elever. Her har det vært nødvendig til å trekke linjer fra denne teorien inn i denne oppgaven. Prinsippene for språkinnlæring gjelder like mye

for de voksne. Ved å være til stede og observere deltakerne har jeg kunnet se hvordan språkbudene utartet seg og om forskjellig språknivå hadde noe å si for denne gruppa.

2.6 Sosiokulturell tilnærming

I en sosiokulturell tilnærming til læring blir kunnskapen skapt gjennom sosial samhandling i hensiktsmessige kontekster. Samfunnet og individer er i konstant vekselvirkning og påvirker hverandres utvikling. Kognitiv konstruktivistisk tilnærming er det motsatte, hvor kunnskapstilegnelse skjer ved tankevirksomhet uten impulser utenfra. Utviklingen skjer på det indre plan og brukes utenfor deg selv (Svanberg og Wille 2009).

Vygotsky er en kjent psykolog som har vært med å utvikle den såkalte aktivitetsteorien. Han mener mennesket er et aktivt individ med klare målsettinger. Hvert enkelt menneske har sine egne mål og sine egne drivkrefter for å nå dem. Samfunnet og mennesket påvirker hverandre. Samfunnet gir innsikt i hvordan mennesket skal innordne seg. Mennesket får også inspirasjon av omgivelsene rundt seg for å utføre sine mål. Samtidig vil menneskets handlinger implementeres og det vil reflektere tilbake til samfunnet. Slik er hvert menneske med å forandre samfunnet og omvendt. Denne vekselvirkningen mellom samfunn og menneske er det Vygotsky er opptatt av. Vygotsky sier mennesket er formet av sosial interaksjon og er derfor et kulturelt individ. Alt vi lærer oss er sosialt betinget og vi anvender språket til å utvikle oss. Ved å konversere med andre utvikler vi vår tankegang og tilegner oss mer kunnskap. Barnet får hjelp til å forstå kulturens grunnsipper for så å være med å forandre den senere. Han kaller det den proksimale utviklingssone (Imsen 1998).

Barnet støtter seg til andre med mer kunnskap for å nå sine mål. Hele veien blir barnet eksponert for kulturelle inntrykk og får hjelp på veien til å forstå kulturen. Barnet forstår ikke hvordan det skal komme til målet hvis ikke noen viser dem hvordan. Læringen skal hjelpe det til å bli et selvstendig individ til slutt. På veien dit trenger barnet støtte fra noen med mer kompetanse enn barnet selv har. En lærer må vite hva barnet kan fra før og hva det behersker for å hjelpe eleven videre. Den proksimale utviklingssonen er balansegangen mellom hva en behersker på egen hånd og hjelpen videre. En elev tilegner seg kunnskap mer effektivt ved å samarbeide med andre elever enn ved å jobbe alene. Samarbeidspartnerne bør helst ha bedre kunnskap på andre områder enn en selv har. Slik kan elevene utfylle hverandres mangler. Læreren er deres støtte i deres eget arbeid, ikke en fasit med svar (Imsen 1998).

Vygotsky skiller mellom spontane og akademiske begreper. Spontane begrep er språket barnet lærer av seg selv i en naturlig og sosial setting. Akademiske begrep er skolespråket. Han mener det er en sammenheng i utviklingen av disse to. Ved å lære seg akademiske begrep vil det hjelpe spontane begrep gå fra å være erindringsbaserte til å bli abstraktbasert. Det vil si at begrepene får en annen betydning enn hva barnet av erfaring har lært seg hva er. For eksempel begrepet bjørn, det er et brunt dyr som sover om vinteren. Ved å lære seg hva pattedyr er og hva gå i dvale betyr, får det spontane begrepet bjørn en helt annen mening og kan trekke sammenlikninger med andre dyr (Imsen 1998). Han sier også det er sammenheng mellom begrepene i eget morsmål og fremmedspråktilegnelsen. Et velutviklet morsmål med et godt begrepsapparat gir bedre forutsetninger for å lære seg et annet språk. En lærer fremmedspråket gjennom morsmålet (ibid.).

Et lite ordforråd eller et lite utviklet begrepsapparat gir lite næring til ny læring. Undervisning kun i klasserommet vil da ikke være tilstrekkelig nok for å lære seg samisk. Spontane begrep er nødvendige for vanlig språkutvikling, mens akademisk språk er utfordrende og kontekststøttet. Spontane begrep må avanseres for å lære skolespråket. (Øzerk 2003).

Jeg bruker Vygotskys teori til å vise behovet for støtte i samisk språkopplæring. Vygotsky retter teorien spesielt mot barn. I prosjektet er det familier med både voksne og barn. Ingen av mine informanter i familiene behersker samisk flytende. Barna er de med mest språkkompetente. Jeg mener teorien passer til de voksnes situasjon i prosjektet, like mye som barn trenger støtte til å forstå et språk og kultur. Hvis en har et konstruktivistisk syn på samisk språkinnlæring, er det ikke behov for samiske arenaer som språkbad. Skal en følge Piaget er det mulig å sitte for seg selv å lære seg språket uten et sosialt nettverk. I teorien er det mulig, du kan bli ekspert i samisk grammatikk og lære deg masse gloser, men forstår en noe av det? Du lærer deg ordet komsekule, du har sett bilde av den og hørt det er vanlig å gi det bort i dåpsgave, men forstår du hvorfor? Du har hørt den skal beskytte mot det onde eller overnaturlige. For å skjønne hele ritualet med en komsekule må en ha en god forståelse av den samiske kulturen. Den får en ikke ved å lese i bøker, den må erfares gjennom sosialisering. Prosjektlederen ser jeg på som deres «lærer». Han skal i teorien være deres hjelper på veien til å bli selvstendige samisk språkbrukere. På veien har de sosiale sammenkomster med aktiviteter. Hjelper aktivitetene deres spontane språk slik at de lettere kan lære seg det akademiske språket?

3. Metode

Et metodevalg blir tatt når en vet hva en vil forske på og hvilke forskningsspørsmål en vil ha svar på. For et mest mulig dekkende svar på forskningsspørsmålene, gjelder det å velge den beste egnede metoden og bruke den mest mulig korrekt. (Kleven 2005) Hva en skal ha svar på og hvordan en forsker krever forskjellige framgangsmåter. Metodene blir tradisjonelt delt inn i to kategorier, kvalitativ og kvantitativ metode. Metodene vil gi forskjellige svar på et spørsmål. Datainnsamlingen er forskjellig og tolkes deretter. Ved datainnsamling vil kvalitativ metode undersøke hvordan og hva som skjer i sosiale prosesser og hvilken betydning det har for individet. Etter datainnsamlingen konsentrerer en seg i å tolke tekster. Kvantitativ metode vil undersøke hvor utbredt prosessene er og hvor mange de er. Hvordan datainnsamlingens utfall blir, tolkes etter tall og hyppighet (Thagaard 2008).

3.1 Mitt metodevalg

Ved kvalitativ metode kommer forskeren mye nærmere sine informanter sammenliknet med kvantitativ metode. Forskeren snakker og ser gjerne sine informanter mens datainnsamlingen pågår. Denne metoden søker svar dypt i de sosiale sammenhengene en undersøker. Deltakernes egne refleksjoner over den naturlige konteksten de befinner seg i deres vanlige liv er det interessante for forskeren. Deres forståelse av sine meninger og handlinger skal forskeren forsøke å se med et teoretisk blikk, og samtidig vil forskerens forforståelse farge deltakernes virkelighet (Postholm 2010).

Mitt lille forskningsprosjekt går inn i et revitaliseringsprosjekt av samisk språk og foreldrene til barn som har samisk i skole og barnehage. Her ble det mest hensiktsmessig å anvende kvalitativ metode siden jeg ville vite hvem deltakerne er og hvorfor deltakerne vil lære seg samisk og hvordan det var å være deltaker i prosjektet. En kvantitativ metode ville ikke gi like gode resultater, fordi den ikke når langt nok i dybden av informantenes meninger rundt den samiske kulturen og prosjektet. Med en kvalitativ metode kunne jeg også observere deltakerne da de var samlet i tillegg til intervju. Min forutforståelse av det samiske språket og den samiske kulturen var nok påvirket av min egen samiske bakgrunn, noe jeg kommer tilbake til senere i avhandlingen. Videre vil jeg redegjøre for de kvalitative metodene som er blitt benyttet i denne oppgaven.

3.2 Det kvalitative intervjuet

Intervju er en kvalitativ metode med tre kategorier: strukturert, halvstrukturert og ustrukturerte intervjuer. Valget av intervjumetode avhenger av hvilken informasjon en er ute etter (Postholm 2010). Valget av intervjumetode ble da halvstrukturert i denne oppgaven. Ved intervjuene hadde jeg noen nøkkelspørsmål jeg gikk ut fra, for deretter komme nærmere inn på deltakernes refleksjoner over temaet. Postholm kaller det også for halvplanlagt intervju. Denne intervjumetoden har som regel noen faste spørsmål en går ut fra, for deretter å stille oppfølgingsspørsmål. Spørsmålene en stiller er åpne i den hensikt å utløse svar, med behov for utdyping. Hensikten kan være å endre retning i intervjuet, den kan endre seg til noe helt annet enn planen tilsier. Her kan det dukke opp informasjon med stor verdi for forskerens analyse. Intervjuet kan minne mer om en vanlig samtale mellom to personer enn forsker «sender» -informant «respondent» intervjuet (Postholm 2010). Intervjumetoden er blitt kritisert for å være individualistisk. Ved intervju er samhandlingen mellom forsker og informant for dominerende. Alt som skjer rundt intervjuet har en innvirkning, alt er situasjonsbetinget. Hvilke forventninger og ideer forskeren har under intervjuet, kan være med å overse nettopp dette (ibid.).

Mine spørsmål til foreldrene rundt det samiske krevde spørsmål som de var nødt til å reflektere rundt før de kunne svare. Jeg oppdaget underveis at det var mer tidskrevende enn jeg hadde forutsett. Noen av informantene trengte mer tid enn andre fordi de ikke hadde tenkt så mye rundt temaet tidligere. Spørsmål om kultur og identitet var utfordrende å formulere fordi jeg følte det fort kunne bli formulert for vagt og generelt. Under feltarbeidet som jeg kommer til senere, anvendte jeg meg også av den ustrukturerte kategorien. Når en gjør observasjoner kan en ikke vite hva en vil spørre om på forhånd. Spørsmålene jeg stilte var relatert til det turen vi var på.

3.3 Utvalg av informanter til intervju

Utvalget er valgt etter prosjektet i problemstillingen. I prosjektet er det familier som er deltakere. For å få et best mulig svar har jeg valgt å snakke med foreldrene. Det endte opp med at jeg intervjuet de fleste av deltakerne. Alle informantene har forskjellige bakgrunner, det vil kunne gi en god bredde i analysen. På en annen side kan det være med å komplisere det hele fordi alle har forskjellige forutsetninger for å delta. Siden prosjektet har lagt opp til fleksibilitet for hver deltager har de også deltatt i variert grad. Noen har vært med på mange

aktiviteter, mens andre ikke har hatt mulighet til å delta i så stor grad som de har ønsket. Alt dette til sammen vil påvirke analysen i større eller mindre grad. Siden oppgavens fokus blant annet går ut på det samiske språket og identitet er det naturlig å gå ut fra foreldrenes erfaringer og opplevelser rundt dette temaet. Foreldrenes utvikling har også noe å si for barnas progresjon i det samiske språket i barnehage og skole. Hva foreldrene sier om motivasjonen og hvorfor de er med på et slikt prosjekt er viktig å få fram i et slikt prosjekt.

3.4 Feltarbeid

Jeg var så heldig å få lov til å være med og delta på to språkbadturer i prosjektets regi. Begge turene var lagt til en helg, det vil si mine to feltarbeid hadde en varighet på ca. 2-3 dager hver. Den først turen gikk til en plass i Nord-Sverige. Der skulle prosjektdeltakerne treffe og tilbringe tid med de svenske prosjektdeltakerne. Der var det noen få som hadde samisk som første språk. Den andre turen gikk til en plass i Troms. Prosjektdeltakerne skulle tilbringe en helg med noen skoleklasser fra et samiskkjernområde. Alle utenom prosjektdeltakerne hadde samisk som første språk. Ressurspersoner med samisk som førstespråk var leid inn til begge turene. De skulle støtte opp under prosjektdeltakernes samisk og snakke mest mulig med dem. Under turene observerte jeg, og fikk erfare hvordan det var å skifte mellom forskjellige roller en forsker kan ha under feltarbeid. I et feltarbeid skal en også være oppmerksom på kulturen eller gruppa man observerer.

3.4.1 Observasjon i feltarbeid

Ved observasjon anvendes sansene til å samle inntrykkene rundt seg (Postholm 2010). I motsetning til intervju der en spør informantene, observerer man informantenes handlinger og interaksjonen med andre. Observatøren velger om han skal være en deltakende observatør eller bare observatør. Hvor aktiv en observatør kan være kommer av i hvor stor grad det er akseptabelt (Thagaard). Min observasjon startet allerede da jeg skulle få informanter til oppgaven. Prosjektets størrelse gjorde det umulig å være skjult under en observasjon. Jeg møtte opp på samlingspunktet til prosjektets deltakere. Fra første stund var jeg åpen og fortalte mine hensikter om min opptreden der. En kan si at jeg har vært deltakende observatør fra starten siden jeg var med i samlingsssirkelene hvor jeg fortalte hvem jeg var og lignende på samisk. Under de første møtene fikk jeg mine første inntrykk av gruppa. Da gjorde jeg også mine første erfaringer om hvem mine informanter var.

I mine feltarbeid var jeg også stort sett deltakende observatør. Jeg deltok under hele turen, på bussturene, ved måltider, i aktiviteter, før -og etter aktivitetene. Jeg var med dem stort sett hele tiden. Mine viktigste observasjoner gjorde jeg under aktivitetene. Da observerte jeg først og fremst oppgavene de skulle gjøre, hvordan det var for dem å gjennomføre det og om det samiske språket var aktivt. Et feltarbeid er ikke og bare å observere og være deltaker.

Forskeren bør også snakke med en eller flere av informantene etter interaksjonen (Wadel 1991). Mitt valg var å snakke med en informant jeg fikk best kontakt med under feltarbeidet. En av grunnene til at jeg valgte og bare snakke med en, bar at jeg bruker meg selv som informant. Samtalen vi hadde etter feltarbeidet var mye mer gjensidig denne gang enn første gang vi møttes. Relasjonen til informantene bør være god og interaksjonen bør også skje på deres premisser (ibid.). Relasjonen oss imellom var veldig god og alt gikk automatisk. Var det noe jeg lurte på underveis var det bare å kontakte informanten. I ettertid ser jeg hvor mye relasjonen betyr underveis og etter datainnsamlingen. De jeg fikk best kontakt med hadde ingen innvendinger mot å la meg ta del i alt de gjorde i prosjektet. Informantene jeg ikke hadde snakket så mye fikk jeg aldri svar om det var i orden eller ikke. Kanskje det hadde vært annerledes hvis jeg hadde hatt like mye kontakt med alle. Noe annet jeg erfarte var at de med samisk bakgrunn var vanskeligere å få kontakt med. Om det er tilfeldigheter eller et resultatet av et bevisst valg de har gjort er vanskelig å si.

3.4.2 Ferdigheter i observasjon

Wadel sier det er tre ferdigheter en forsker bør ha ved deltakende observasjon. Først må en ordne seg innpass til deltakende observasjon (Wadel 1991). Da alle skulle introduseres i en hilserunde og si hvem de var, kunne jeg si det på samisk som alle andre. Den store fellesnevneren for meg og mine informanter var interessen for det samiske språket. Fordi vi hadde språket til felles og ikke hadde samisk som førstespråk ble det lettere for meg å få kontakt med informantene. Språket ble mitt innpass til feltarbeidet. For deltakerne var jeg også en språkressurs de kunne henvende seg til hvis det var noen samiske ord de ikke skjønte.

For å skjønne hva forskeren observerer, er det ikke den faglige kunnskapen som avgjør hva han ser. En gjensidig felles kunnskap med deltakerne i feltet er avgjørende (Wadel 1991). Jeg hadde noe til felles med informantene mine i feltet selv om de fleste ikke har samisk bakgrunn. Vi ønsker og vil styrke våre barns og egen samiske identitet og språkutvikling. Prosjektet var en felles plattform for alle. Selv om mine barn ikke var med, skal de mest sannsynlig ha samisk som andre språk i skolen. Mitt språk må også styrkes for å kunne være

mine barns støtte i deres språkutvikling og framtidige læringsprosess i skolen. Derfor kan jeg sette meg i prosjektdeltakernes sted.

Den andre tingen er forskerens evner til å manøvrere flere roller under feltarbeidet (Wadel 1991). Wadel anbefaler å være oppmerksom når rollene skifter over fra deltakende rolle og en observasjonsrolle under deltakende observasjon. Oppdelingen gjør det enklere å være bevisst på rollebyttene (ibid.). Under feltarbeidene fikk jeg kjenne hvordan det var å manøvrere flere roller samtidig. Den første turen til Nord-Sverige følte jeg meg som en likeverdig deltaker. Noen ganger hendte det at jeg måtte minne meg selv hvorfor jeg var der. Den deltagende observasjonen i dette feltarbeidet var en fryd siden det følte så enkelt å turnere begge rollene. Rollen jeg inntok var deltakende både i aktiviteter og samtaler. Rollene var «balansert» som Wadel sier det (ibid.).

Den andre turen hadde jeg en tydeligere forskerrolle. I aktivitetene var jeg ikke like aktiv og observerte mer enn den forrige turen. Det valget skjedde ikke bevisst, det bare ble slik. Kontrasten fra den første turen var stor. Jeg var interessert i å se om mine informanter byttet roller fra forrige turen, om deres fremtoning ble en annen blant folk med samisk som første språk. Den største forandringen var hos meg selv. Min aktive rolle jeg hadde hatt på den forrige turen ville ikke fram. Rollene som aktiv deltaker og forsker ville rett og slett ikke forenes. Jeg kunne kjenne den aktive rollen satt fysisk fast, jeg fikk klump i halsen ved tanken på å snakke samisk. En erfaring og bekjennelse med en bitter ettersmak. En like aktiv rolle her følte jeg også ville ødelegge flyten i aktivitetene og språket mellom prosjektdeltakere og ressurspersonene. Noen aktiviteter var jeg deltakende i. Ressurspersonene ledet aktivitetene, og der de ressurspersonene jeg kjente fra forrige tur var, der var jeg mer aktiv. En annen grunn til mindre aktiv deltakelse, var at deltakerne var fordelt i forskjellige grupper og byttet hele tiden aktiviteter. Raskt måtte jeg finne ut hvilken aktivitet og hvilken gruppe jeg skulle observere til enhver tid. Fordelen min var mitt første feltarbeid hvor jeg fikk bli bedre kjent med deltakerne. Hadde det ikke vært for det, ville jeg hatt større problemer med å vite hvor jeg skulle observere til enhver tid. Fra første stund følte jeg min samiske identitet var sterkere til stede enn min forskerrolle. Det var da jeg innså at jeg måtte bruke meg selv også som informant. Akkurat denne følelsen jeg fikk i det feltarbeidet var noe jeg var redd for ville komme ved valget av mitt master tema.

Siste ferdigheten er evnen til å være «sosiolog på seg selv». Noe av det handler om å være bevisst på rollene en kan innta (Wadel 1991). Det har blitt tatt opp tidligere og velger å ikke utbrodere det noe mer. Et annet punkt sier han, er å være oppmerksom på hvordan ens egen bakgrunn påvirker observasjonen (ibid.). Nedenfor blir mer av hva det innebærer gjort rede for.

3.4.3 Feltarbeid i egen kultur

Wadel sier at feltarbeid i egen kultur kan være lettere og gjennomføre enn i en fremmed kultur. Utfordringen med feltarbeid i egen kultur er og klare å se forskjeller og andre nyanser med nye øyne og ikke ta ting som oppstår for gitt. Selv om en er i kjente omgivelser, betyr det nødvendigvis ikke forskning i egen kultur. (Wadel1991). Det er nevnt innledningsvis at jeg selv har samisk bakgrunn. Det vil i praksis si at jeg forsker i egen kultur. Egentlig kunne jeg vært deltaker på prosjektet for å bruke språket mer. Selve prosjektet jeg valgte å se nærmere på var nytt for meg. Altså, jeg kjenner til samisk kultur, men ikke i en slik setting. Jeg vil si jeg er i begge kategoriene, både i en kjent - og i en ukjent verden. Prosjektet ses ikke som en egen kultur men et ukjent fenomen eller gruppe. En kan si at både den samiske og norske kulturen var til stede i feltet jeg var i. Den samiske kulturen er en del av meg, like mye som den norske. Språket kjenner jeg til selv om jeg ikke kan samisk helt flytende. Forsking i egen kultur ble litt tøffere for meg enn jeg hadde trodd, fordi jeg fikk bekreftet at språket er identifiserende. Opplevelsen av å forske i egen kultur er delt. Jeg passer inn i prosjektleders verden, hun snakker flytende samisk og er fra et samisk kjerneområde. Samtidig kan jeg sette meg inn i deltakernes situasjon for de kan ikke språket like godt. Min samiske kunnskap er større enn deltakernes men ikke i nærheten av prosjektlederens, derfor havner jeg midt i mellom.

3.5 Vitenskapsteoretisk tilnærming

Hermeneutikk er opprinnelig knyttet til fortolkning av tekster. I samfunnsfaglig sammenheng kan en et hermeneutisk perspektiv knyttes til å «lese» kultur som tekst (Thagaard 2008). I følge hermeneutikken er ikke empirisk data en fasit til spørsmålene en har spurt eller helt nøyaktige observasjoner. Alt kan sees med flere nyanser og det kan være flere betydninger i samme fenomen. En skal tolke det en ser og hører etter sammenhenger til studiet en gjør. Forskeren skal lete etter meninger i intervjueteksten og i informantenes handlinger som er gjeldende og akseptable (Thagaard 2008) Geertz sier en ren gjengivelse av dataen er «tynne beskrivelser». «Tykke» beskrivelser er meninger om informantenes handlinger, hva de selv

legger i det og hvordan forskeren tolker det. Han sier også de tolkningene vi gjør vil alltid være påvirket av vår forforståelse. Gode beskrivelser og argumentasjoner for dine tolkninger, gir en treffsikker tolkning (Geertz i Thagaard 2008). Min studie har en samisk kulturell vinkling. Tolkningen av dataen blir da nyanser i informantenes meninger om det samiske og prosjektet. Hva jeg har hørt og sett vil ikke bare være påvirket av min samiske bakgrunn, men også min pedagogiske bakgrunn.

Etnografi er opprinnelig en antropologisk forskningsmetode. Antropologien er opptatt av å beskrive menneskelig interaksjon, mens etnografien konsentrerer seg om å forklare en kultur (Postholm 2010). Begrepet kultur omfatter mye og den har sterk påvirkningskraft på mennesket. Kulturen bestemmer mye av menneskets atferd og hvordan det formes (Geertz 1973). I forskningssammenheng skal en observere og snakke med personene som er en del av gruppa eller kulturen for å få en god nok beskrivelse. Forskeren bør også være tilstede og følge disse menneskene over en periode for å kunne sette seg inn i deres ståsted og deres synspunkt i gruppen eller kulturen. De involvertes perspektiver er viktige for å få deres meninger om kulturen fram, og da oppnår også forskeren et mer helhetlig bilde av kulturen eller gruppen. Før forskeren går ut i feltet bør forskeren ha en god grunnforståelse av kulturen, også for å kunne beskrive den godt. Samtidig som i all kvalitativ forskning skal forskeren gå inn i feltet med et åpent sinn (Postholm 2010). Når en har mye forkunnskap om et tema kan en fort la den kunnskapen være med å farge datainnsamlingen. Egne erfaringer og meninger skal ideelt sett ikke påvirke utfallet av datainnsamlingen. Derfor bør en være forberedt på å gjøre endringer både i egne meninger om kulturen og teorier/hypoteser rundt forskningen. Når forskeren går inn i feltet har han et formål med datainnsamlingen. Det gjelder også å finne den beste kommunikasjonsmåten i datainnsamlingen for å få informantenes egentlige meninger.

Språkbadturene kan sees på som mini feltarbeid. Det er å se nærmere på en liten gruppe i kortere tid. Alle familiene var jeg kjent med fra før, møtt dem i prosjektets regi og intervju. Prosjektet er et prøveprosjekt, det kan ingen si og ha et godt kjentskap til. Den samiske kulturen er jeg godt kjent med. Formålet med datainnsamlingen var å se hvordan aktivitetene fungerte for familiene. Kommunikasjonen mellom informantene og meg var god, men ikke slik jeg kunne ønsket meg. Aktivitetene tok mye tid og jeg følte at jeg ikke kunne snakke norsk når aktivitetene foregikk. De skulle tross alt bades i det samiske språket. Praten gikk der det passet seg.

3.6 Reliabilitet og validitet

Disse begrepene kommer i fra den kvantitative forskningen. Reliabilitet er pålitelighet - og validitet er troverdigheten til en studie. Disse begrepene kan ikke anvendes på samme måte i kvalitative studier. Kvantitative studier kan måles ved å gjenta prosedyren og få samme resultat, og stor nok til å være generaliserbar. Kvalitative studier er gjerne mindre og kan derfor ikke generaliseres. Intervju og observasjon er ikke mulig å gjenta og få de samme resultatene på grunn av forandringer hos informanter og omgivelser (Postholm 2010 og Dalen 2011).

Reliabilitet er pålitelighet og om studien kan etterprøves (Postholm 2010). Min undersøkelse er liten og kan dermed ikke generaliseres. Prosjektet er avsluttet og det vil ikke være mulig å gjøre de samme observasjonene. Et lignende resultat vil muligens forekomme med undersøkelser av et lignende språkprosjekt. Skal en gjøre de samme intervjuene, vil det bli et helt annet utfall, informantene ville hatt helt andre forutsetninger til å kunne svare.

Påliteligheten i oppgaven vil vises i en god beskrivelse av framgangsmåten (Dalen 2011).

Under intervjuene har jeg forholdt meg til en enkel intervjuguide. Ved behov kom jeg med oppfølgingsspørsmål. Informasjonen jeg har fått fra informantene i portrettene har de fått for å se om de er blitt feilsitert og om de godkjenner portrettet av dem selv. Under feltarbeidet er reelle observasjoner av prosjektets aktiviteter, både som deltakende og mindre deltakende observatør. Her ville det kanskje blitt andre resultater om jeg bare var en passiv deltaker og bare observert, eller mer deltakende enn det jeg var. Alle rollene jeg inntok under feltarbeidet falt naturlig, så jeg mener den graden jeg deltok og var passiv ikke hadde noe å si for resultatet.

Validitet er gyldigheten og styrken til en studie. Da ser en nærmere på metoden og resultatene en fikk, og om svarene og observasjonene var tilfredsstillende nok (Postholm 2010). I min studie gjorde jeg intervjuer med en båndopptaker. Den gjorde det enklere å gjengi informantene ordrett. Ved transkribering blir de muntlige intervjuene skrevet ned. Intervjuene er enklere å analysere når de er skrevet ned og sortert. Når den prosessen begynner starter også tolkningsarbeidet (Kvale og Brinkmann 2010). Ved transkribering blir de muntlige intervjuene skrevet ned. Intervjuene er enklere å analysere når de er skrevet ned og sortert. Når den prosessen begynner starter også tolkningsarbeidet (Kvale og Brinkmann 2010). Jeg transkriberte et intervju så fort jeg hadde mulighet til det etter det var gjort. Da allerede

begynte tolkningsarbeidet mitt. Jeg skrev ned alt ordrett for å unngå overseelser av noe slag. Informantene er reflekterte prosjektdeltakere og det er ingen grunn til å tvile på deres svar, derfor er svarene styrkende. Under språkbaturene har jeg også hatt mulighet til å snakke med informantene underveis utenom intervjuene.

I observasjon styrkes validiteten ved å skille mellom hva som faktisk er observert og hva forskeren mener å ha observert. Her er et klart skille mellom data og forskerens analyser av observasjonen. Forskerens rolle vil ha en innvirkning på dette. (Kvale og Brinkmann 2010). Under hele observasjonen har jeg forsøkt å ha et åpent blikk og ikke la min samiske bakgrunn få styre. Selv om min samiske bakgrunn har avgjort i hvor stor grad jeg har vært aktiv, har det ikke hatt noe å si for datainnsamlingen.

3.7 Ethiske hensyn

I kvalitativ forskning har etikk en sentral plass. I forskningen tilnærmer en seg andre for å komme fram til et resultat. Resultatet en får er en del av de andres virkelighet. For å få tilgang til deres virkelighet tilnærmer en seg sine informanter på et dypere plan enn en vanlig samtale. Deres virkelighet skal bli et offentlig forskningsresultat. Forskingen skal ta hensyn til alle og være til gangs for allmennheten (Postholm 2010). Forskeren må derfor gjøre etiske overveielser før, underveis og etter datainnsamling for å opprette, opprettholde relasjoner og behandle informasjon på en mest mulig korrekt måte. Ethiske hensyn i denne oppgaven har vært informasjon til informantene om hvordan datainnsamlingen skal foregå, hvordan dataen blir lagret og taushetsplikten jeg må forholde meg til. Alt dette har informanten krav til å vite. Jeg har fått skriftlig samtykke av samtlige informanter der det står at de er informert om dette. De har også fått vite at de kunne trekke seg som informant uten å måtte oppgi noen grunn til meg. Informantene har også rett til å se resultatet før det blir publisert i tilfelle de føler seg feiltolket. Prosjektet jeg har sett nærmere på er ikke så stort, derfor har det vært ekstra viktig med taushetsplikten. Det er få familier med derfor har anonymitet vært sentralt hele veien, både under datainnsamling og skriving. Jeg har konsekvent kalt dem informanter gjennom hele oppgaven og jeg har latt være å nevne stedsnavn for å beskytte informantene.

Ved observasjon er relasjonen til informantene særlig i fokus. En skjult observasjon er i de fleste tilfeller umulig når en skal ta hensyn til relasjonene til informantene og deres rettigheter (Thagaard 2008). Jeg valgte å være åpen om min forskerrolle helt fra starten. Prosjektets størrelse tvang det også naturlig nok fram. I Nord-Sverige valgte jeg å ikke informere de

svenske deltakerne om at jeg var masterstudent. Jeg skulle observere aktivitetene og hvordan de norske familiene hadde det. De svenske familiene er heller ikke en del av oppgaven, derfor følte jeg det etisk forsvarlig å ikke si det. I observasjon får en se og delta i informantenes liv. Relasjonsbyggingen som foregår fører til forskjellige kontakter (ibid.). Hele tiden i løpet av observasjonstiden mente jeg meg selv på min forskerrolle da jeg var med mine informanter. Jeg var nøye med samtalene også, de inneholdt ikke noe sensitiv informasjon angående oppgaven i alles påhør. Etter endt observasjon har jeg lagt alle relasjoner til side til oppgaven er ferdig for å beskytte dem.

Relasjonen mellom forsker og informantene har også stor betydning under observasjon. Et etablert tillitsforhold mellom partene er viktig for å kunne delta aktivt og få til et godt samarbeid. Under et slikt samarbeid er forskeren både en som er nær informantene og samtidig skal være distansert med et forskende blikk (Thagaard 2003). Jeg merket raskt hvis noen ble ukomfortabel med min tilstedeværelse, men fikk aldri noen direkte tilbakemeldinger om det. Hvis de ga noen uttrykk for det, unngikk jeg gruppa og observerte noen andre. Hvilken relasjon jeg hadde til både deltakerne og ressurspersonene var avgjørende for en vellykket observasjon.

4. Mine funn

Her vil jeg presentere min innhentede informasjon og analysere mine funn. Presentasjonen av informasjonen fra intervjuene har jeg valgt å lage to portretter av to informanter. En informant uten samisk bakgrunn og en informant med samisk bakgrunn. Grunnen til det er å vise forskjellene tydeligere. Sitat fra de andre informantene blir anvendt noen plasser for å støtte opp om det informantene i portrettene forteller. Tolkningen av datamaterialet vil både ha en fenomenologisk og hermeneutisk orientering. Fenomenologien skal trekke frem informantenes meninger fra datamaterialet. I følge hermeneutikken har datamaterialet en har samlet inn flere nyanser. Svarene til intervjuene er ikke en fasit, men de kan tolkes på forskjellige måter. Siden intervjuene mine var semistrukturerte er svarene jeg har fått også veldig forskjellige. Informasjonen fra feltarbeidet vil i presentasjonen være knyttet opp mot mine observasjoner. Observasjon er alltid selektiv. Under observasjon er det aldri mulig å observere alt som skjer. En sorterer ut det en vil se og overser andre ting (Wadel 1991).

Mine observasjoner er blitt valgt ut av meg, ingen andre kan se det jeg ser med mine øyne. Den relevante informasjonen jeg har samlet inn under observasjonen vil bli representert i rekkefølge. Etnografien skal først og fremst forklare en kultur via et feltarbeid. Mitt feltarbeid er et minifeltarbeid hvor jeg har sett nærmere på aktiviteter og observert deltakerne i en samisk setting. Etnografien vil også ha uttalelser fra deltakerne, derfor har jeg anvendt en nøkkelinformant som jeg har snakket med angående turene vi var på.

4.1 Portrett av en prosjektdeltaker uten samisk bakgrunn

Den ene av mine informanter er ei dame som ikke er oppvokst i Nord-Norge. Hun er en prosjektdeltaker uten samisk bakgrunn. Hun har en datter som har samisk som første språk i skolen. Deres familie har vært med i prosjektet nesten helt fra starten. Jeg fikk komme på besøk og snakke med henne der. Datteren var der også. Hjemmet bar ikke preg av å være samisk, annet enn datteren var avbildet på veggen med kofta på og en luhkka hang over en stol. Dette er hennes historie.

Kjennskap til det samiske fikk hun for første gang da hun bodde i en samisk forvaltet kommune. Via jobben der fikk hun tilbud om samisk kurs for nybegynnere. Datteren hennes begynte i samisk barnehage siden faren hennes har samisk bakgrunn og snakker samisk. Språket hadde ligget litt på hylla, til det ble diskusjoner i barnehagen om hvem som skulle ha

rett til barnehageplass: skulle det være for barna med familier der det ble snakket samisk hjemme eller skulle det være det for alle. Hun bestemte seg derfor for å ta opp språket igjen og tok samiskkurs for nybegynnere en gang til. Identiteten hennes er norsk. Selv føler hun seg ikke komfortabel med å bære en samisk kofte, hun har alt for stor respekt for kulturen til det. Luhkka¹ kan hun bære. For henne det er viktig at hjemmet deres er preget av det samiske med hensyn til datteren og at hun har kofte. Den samiske kulturen har hun prøvd å ivareta og gjøre til noe fint under hele hennes oppvekst, dattera er i dag stolt av å være same.

Sitat fra en annen informant angående samisk identitet: *Det er umulig å identifisere en identitet. Alle har sin versjon av den. Spiller det noen rolle? Er du samisk eller ikke, det er en skjønnsmessig vurdering fra person til person. Jeg ville sagt ja, jeg er absolutt samisk, fordi samisk er min hverdag. ...det er ganske fascinerende med språkkurs . Vi vil jo ikke kunne bli samiske på en måte, det ligger jo i blodet. Men du er litt samisk når du begynner å forstå språket, du blir automatisk invitert inn...*

Sitatet viser hvor subjektivt identitetsspørsmålet kan være. Hvordan en ser på seg selv og hvilken identitet andre gir deg kan være forskjellig.

Hennes samiske arena er først og fremst tilknyttet datteras skole og et samisk foreldrenettverk. Opplevelsen av det samiske der hun bor er forskjellig fra hvilken person en møter. Noen er positive til nybegynnerkurs via jobb. Mange mener kursene er kun for dem som har bruk for samisk i jobben. I den kommunen hun bor i nå vil en aldri få bruk for samisk i jobben. Uansett er et kurs med en varighet på 5-6 uker og 4 timer i uka for lite, i løpet av den korte tida lærer du veldig lite. For å lære seg samisk er en nødt til å bli presset til å snakke samisk, det hjelper ikke å lese seg frem til beherskelse av språket. For henne har det vært en barriere å få til å delta i enkle samtaler.

Sitat fra en annen informant om å bare ha samisk en gang i uka: *...så går det til neste onsdag, så skal du plutselig begynne å tenke samisk igjen. Da er det bedre med ti minutter hver dag, sånne små drypp....*

---

¹ Samisk poncho

Jeg har tatt med dette sitatet for å vise at informantene har behov for å bli eksponert for samisk utenom samisk kurs noen tar ved siden av eller har tatt tidligere.

Hun savner et samisk hus med plass til alle med ønske om å lære seg språket. Ikke bare inkludere de med samisk bakgrunn, men alle deltakerne i dette prosjektet, og andre som vil være en del av det samiske miljøet. Hun tenker også på datteras framtid, når hun begynner i ungdomsskolen forsvinner det samiske klassemiljøet. Da har de bare samisk noen timer i uka. Ungdomstilbud er det dårlig med, da faller de lett av. Videre forteller hun at hennes rolle som norsk mor i det samiske miljøet, gjør at hun aldri ville gått på for eksempel en samisk fest hvis hun ikke var invitert. Følelsene handler om rettighetene til å gå inn på festen ubedt, hun er engstelig i forhold til de med en «hel» samisk identitet, de sterke språkbærerne med bena godt plantet i den samiske kulturen. Et samisk hus bør derfor være åpent for alle

Prosjektet fikk hun vite om i barnehagen av prosjektlederen. Først og fremst er hennes oppfatning av prosjektet en mulighet til å forbedre det samiske språket i hverdagen. Forventningene hennes til prosjektet følger hennes målsettinger. Datteren kan få et bedre samisk ordforråd. Selv om hun har gått i samisk barnehage og er i en samisk klasse, er det norske mye mer avansert enn hennes samiske språk. Flere samiske arenaer gjør at hun kan bruke språket og bli flinkere til å snakke samisk. Det samme gjelder henne selv. Forventningene ligger i å forbedre ordforrådet, da bør aktivitetene planlegges fra bunnen slik at man blir matet med nye ord for å kunne forbedre det. Prosjektet krever mye av prosjektdeltakerne egeninnsats, det er hun klar over, men samtidig må de få noe for å komme seg ett hakk videre. Datteren nekter henne til tider å snakke samisk til henne, det kan hun godt forstå. Dette går opp og ned, de snakker når det passer seg. Av og til oppmuntrer datteren henne til å snakke mer samisk. I tillegg til å lære seg språket vil hun også være en bidragsyter for språket og vise andre at det er normalt å snakke samisk.

Sitat fra en annen informant: Det er vanskelig hvis en ikke har flere språkarenaer enn barnehagen og skolen å holde på språket. Bare sette barna inn i en samisk barnehage og forvente at barnehagen skal lære dem språket går ikke.

Sitatet underbygger ikke bare behovet for mer samisk, men også behovet for flere arenaer å høre og snakke samisk. Språket i skolen og hjemmet er to forskjellige språk med behov for ulike arenaer.

I starten av prosjektet kom prosjektleder på hjemmebesøk til min informant, for å snakke om deres ønsker rundt prosjektet. Det var meningen å følge opp alles ønsker på en facebook side, men det ble ikke fulgt opp. Videre sier hun at treffene en gang i uka var startet opp den høsten. Mange planer var lagt, mye av det ble utsatt. Treffene skulle, etter hennes ønske, heller vært lagt til helgene i stedet for ukedagene og de skulle vært forbeholdt prosjektdeltakerne. Utfordringen vet hun ligger i for få deltakere, det fører til utsatte planer fordi det ikke passer for noen. Prosjektet etter hennes mening er veldig viktig. Hun mener det burde vært et mer langsiktig prosjekt, innlæringen blir ikke tilfredsstillende nok på ett år. Gjerne en varighet på fire år, deltakerne bør også da prioritere prosjektet i større grad.

Sitat fra en annen informant: *Jeg er redd for at tilbudet blir borte. Det begynner å nærme seg skolealder for min sønn. Jeg merker at det blir vanskeligere og vanskeligere å henge med. Når sønnen snakker samisk med meg går det bra, men når han er i andre situasjoner og han begynner å snakke er det fort gjort for meg å dette av.*

Sitatet underbygger ytringene informanten sier om prosjektets betydning og hvor viktig de synes det er.

4.2 Portrett av en deltaker med samisk bakgrunn

Informanten er en mann som er fra Nord-Norge. Familien hans har vært prosjektdeltakere helt fra begynnelsen og han har samisk bakgrunn. Jeg fikk komme på hans kontor for å slå av en prat. Dette er hans historie.

Familien hans er fra et sjøsamisk område. Der bodde blant annet hans besteforeldre og andre slektninger. Gjennom oppveksten var de ofte der. Det tradisjonelle samiske livet eksisterte fortsatt der da han var barn, småbruket og fisket var intakt. Hans samiske bakgrunn er derfra. Han føler nesten mer tilhørighet til den plassen enn byen han er oppvokst i. Det sjøsamiske området det er snakk om er blitt fornorsket. Familien definerte aldri seg selv som samiske, det er noe han har oppdaget selv. Da han var barn likte han å høre de voksne fortelle og overhøre de voksne snakke sammen. Slik snappet han opp ting, også under sosiale sammenkomster i bygda. Gjennom samvær med familien og i arbeidssituasjoner kunne det dukke opp merkelige ord. Disse ordene ble gjerne brukt i småskjemting på en humoristisk måte. Humoren i bygda hans var ganske intern, den var annerledes enn i byen han er fra. Ordene kunne han skjønne

eller ha en fornemmelse av hva betød. Dialektene var så forskjellig fra byen og bygda, hvis han spurte sin mor om hvorfor det var slik, kunne hun svare: «sånn sei vi det bare her» eller hun lot være å svare. Da han fikk mindre kontakt med sine slektninger og de traff hverandre en sjelden gang i byen, var ordene de hadde til felles noe godt å holde fast ved. Ordene ble brukt for å skape et fellesskap for å holde av ved en kjær dialekt. Alt han skjønte var at det var ett annet språk, hverken han eller de andre forstod det var samisk. Han beskriver tilhørigheten sin som et tåkelagt bilde. Den berørte dypt, men samtidig så vanskelig å stille klart. Tausheten rundt temaet er årsaken til at det har tatt så lang tid å finne ut av. Opplevelser fra oppveksten har gitt han pekepinner mot det samiske i voksenalder. Jo mer han tenkte over hendelser og hvordan besteforeldrene snakket gebrokkent norsk og hadde en helt annen logisk oppsetting i språket enn hans norsk, ble tingene tydeligere. Etter hvert ble flere i familien klar over bakgrunnen og folk kunne ikke lenger tie om det. Selv om alt kom fram i lyset har ikke ting bare vært enkelt, det har også vært motstand. For hans egen del har det hjulpet å oppsøke naboer og andre folk i bygda, som ikke var politisk engasjert i etnisitet. Av dem fikk han bekreftet familiehistorien, det norske var nylig blitt innført. Kulturen ble for han også tydelig samisk. Fornorskningen kom dit, allikevel holdt en seg tro til kulturen. Læstadianismen er også en del, med den fulltones hans samiske bakgrunn. Han oppfatter sin samiske identitet som veldig sterk. Den har vært en stor del i alt han har foretatt seg gjennom mange år, både privat og yrkesmessig. Identiteten påvirkes ikke av det ting som har skjedd i byen han bor i nå. Byen har et godt samisk nettverk med mange ressurser en kan vende seg til, i tillegg er de knyttet opp mot sameskolen dattera går på. Etniske spørsmål har vært konfliktfylte og det har vært mye uttalt i media. Han føler seg veldig trygg og velger å ikke gå inn i konfliktene, og heller jobbe med brobygging mellom folk med mye til felles som samer og kvener. Begge parter har opplevd fornorskningen og har den samme sorgen. Tidligere var det mer glidende overganger mellom partene. Helbredelsen av hans gamle sår har vært i dette arbeidet, hvor en jobber med å oppnå et fellesskap med felles erfaringer og ikke minst aksept.

Samisk begynte han med aktivt da datteren ble født. Hun har alltid vært tospråklig fordi moren er samisk. Kurs har han ikke tatt før nå. For han er språket forankret i følelser når det gjelder den samiske identiteten. Besteforeldrene var viktige personer i hans liv, og kunne snakke språket deres med datteren er emosjonelt for han. Språket er viktig i den graden at han føler han beholder kontinuiteten. Anerkjennelse fra det samiske miljøet har han fått gjennom sin kunstneriske side, før han kunne samisk. Nå når han kan hilse på samisk og føre enkle samtaler, opplever han å bli godt mottatt med varme og glede av fremmede. Ved samtaler kan

det stoppe opp og han leter etter ordene og må spørre, da må han ha folk rundt seg med en støttende holdning og som hjelper. Han føler det gir en gruppeidentitet.

Hovedmotivasjonen for å være med på prosjektet er lengselen han har båret på siden han var barn. Prosjektet har vært hans krykke å støtte seg til for å komme videre. Datteren har vært til stor hjelp opp i et hele, og motivasjonen ligger også i å kunne hjelpe henne med skolearbeidet. Før han begynte å lære seg samisk og dattera begynte på skolen med samisk som første språk, var han ikke kompetent nok til å hjelpe henne. Hennes progresjon i språket er mye raskere enn hans framgang. Han forsøker så godt han kan å henge med. Frykten er at de en dag ikke vil klare å henge med i skolen, og må flytte henne over til en norsk skole. Utfordringen hans i å være med i et slikt prosjekt er tidspress. Prosjektet er et frivillig tilbud og for han et veldig verdifullt tilbud. Tiden rekker ikke til og han går med konstant dårlig samvittighet for det.

Prosjektet tar for han veldig mye tid, hvis en skal være i språkbadmiljøet, ta samiskkurs samtidig og i tillegg være med en fadderfamilie i hverdagen. Jobben tar mye tid, han har mye reising og dattera har andre fritidsaktiviteter som også skal følges opp. Han strever for å holde språkprogresjonen ved like og det har kostet litt å komme dit han er nå. Bare det å bli en språkdeltaker har for han vært en læringsprosess. Fornorskningen har satt sine spor, familiehistorien han bærer påvirker hans medvirkning. Han har hele følelsesspekteret med seg, tristhet og oppgitthet med gleden og styrken. Nedturene hans blir snudd av mestringsfølelsen av å forstå mer og oppleve et passivt språk blomstre opp, under for eksempel språkbadturer. En slik tur inneholder mange aktiviteter og man blir presset til å snakke språket. Til å begynne med er det tungt med et lite ordforråd. Etter hvert når han kommer i gang, blir han nesten ustoppelig og vil snakke samisk til alle etter hjemkomst også. De uten samisk bakgrunn kan ha det enklere, tror han. De kan lære seg språket uten følelsene som følger med en kulturell forankring.

Sitat fra en annen informant uten samisk bakgrunn: *Det har jo også noe med at vi ikke har noen sperrer på en måte. Det er noen andre med i prosjektet, de har familiehistorikken og sperrene som ligger der. Det er veldig sensibelt, det er ikke det samme som å lære seg spansk eller fransk, det er et veldig spesielt språk.*

Sitatet bekrefter hans antakelser om manglenes språkspærre hos deltakerne uten samisk bakgrunn.

For han er det tungt å hele tiden måtte ha hodet hevet og samtidig skjemmes over å ikke beherske språket. For de som bevilger penger til slike prosjekt, det er veldig viktig arbeid for å skape en tilhørighet og selvspekt i å tilhøre kulturen, det er helsebringende. Prosjektet har forsøkt å ta stilling til hver enkelt deltakers behov og de har vært tålmodige.

Under samlingene er det ikke så lett for alle å bare sette seg ned å snakke samisk. Nivået varierer for hver enkelt deltaker. Samarbeid krever noe å jobbe med. Hvis en ikke har noe konkrete oppgaver eller noe felles å snakke om, blir det til småsnakking på norsk. Prosjektmodellen bør forandres litt for å få dette til og samholdet bør det jobbes med.

Sitat fra en annen informant: *Treffene har blitt litt fragmentert, det er ikke bare folk fra prosjektet der.... Prosjektet er i startfasen, mye som ikke fungerer, mye man må jobbe med. planleggingen bør være bedre. Greit at det er samisk å ikke ha en fast plan, men her burde men ha en fast kjørerute. Treffene har heller ikke vært hver mandag. Man har ikke visst når tid det skjer noe, så kommer en bekreftelse litt for sent. Det er viktig å snakke om det og finne ut hvordan man skal gjøre det.*

Hva informanten i portrettet sier og informanten i sitatet mener om prosjektet, sier de begge to at prosjektmodellen ikke var planlagt godt nok og at det manglet kontinuitet i treffene.

For å holde det samiske språket levende bør en se alle som er interessert i språket som ressurser. I det samiske miljøet foregår en kamp om å stenge ute alle andre uten et velfungerende språk. Med denne taktikken kan de stå i fare for å tape mer enn de oppnår, selv om det er forståelig med norsk forurensing inne i miljøet. Tospråklighet er nødvendig for å få samisk tilbake. Akseptering framfor ekskludering av gode ressurser.

Sitat fra en annen informant: *Jeg hadde spurt en dame om å få mønster til å sy luhkka, da hadde damen sagt at det var våres ting og spurt hvorfor hun skulle ha en sånn. Sørsamer og tysfjordsamer tar til seg alle som vil lære seg språket og kulturen. Det er flere som kan nordsamisk, og de kan velge å holde noen utenfor.*

Sitatet underbygger informanten i portrettet sine ytringer om hvor viktig det er å godta alle som vil lære seg språket, revitalisering kommer ikke utenom tospråklighet.

I forhold til skolen har ikke skolemateriellet noen form for oversetting til foreldre som ikke er så dyktige i samisk. Barna er i mange tilfeller flinkere enn sine foreldre. Når en ikke forstår det som står i bøkene blir det vanskelig for disse foreldrene å følge opp sine barn. Hadde det vært oversatt kunne man lært seg mer og støttet opp de elevene som er sterke språkbærere, slik at de også fikk et sterkere språk. Nå blir det mer og mer norsk blant barna og samisk lekespråk blir utvannet. Tilrettelegging må til, for nå har skolen et vokabular, barna har et og de voksne utenfor har et vokabular.

En informant med et barn i barnehagen sier: *Jeg savner en forbindelse mellom prosjektet og barnehagen....så er det dem som ikke har samisk hjemme, men som gjør en avtale med barnehagen i forhold til hvordan de skal følge opp språket hjemme. Det har i praksis ikke vært noe oppfølging fra barnehagen. Der passer prosjektet inn som hånd i hanske for den gruppa, for å hjelpe de hjemme. Man burde vært forpliktet til å være med i et slikt prosjekt eller lignende.*

Sitatet viser hvor viktig prosjektet er for barnehagen også. Portrettet viser utfordringer ved skolen. I barnehagen er det først og fremst oppfølging i språket informanten savner. De akademiske språkutfordringene er ikke så store i barnehagen som i skolen. Allikevel er det behov for oppfølging for i det hele tatt ha en mulighet til å la barnet ha samisk i skolen.

4.3 Portrett av språkbud 1

Den første turen jeg skulle få være med på, gikk til en plass i Nord-Sverige. Prosjektet hadde blitt bedt til Sverige for å tilbringe en helg med de svenske samarbeidspartnerne. Turen skulle vare fra torsdag til søndagen etter. Jeg møtte opp der bussen skulle gå fra tidlig en fin vårdag. Deltakerne hadde jeg ikke sett siden et møte tidligere på året og ved intervjuene før der. Stemningen blant deltakerne var god og alle var glade for å dra på tur. Tre prosjektfamilier var med, prosjektleder, tre innleide språkressurser, meg og bussjåføren.

Bussturen var lang. I løpet av turen observerte jeg prosjektleder lese norske barnebøker på samisk til minstemann i følget. Ellers var det stille blant deltakerne. Vi hadde tre stopp i løpet av turen, da snakket de litt sammen. Foreldrene snakket med sine barn naturligvis. Plassen vi kom fram til var ganske avkroks, veien sluttet ved vår destinasjon. Områdets midtpunkt så ut til å være der vi skulle oppholde oss. Der var det hytteutleie. De hadde ikke åpnet for sesongen enda, men hadde åpnet for prosjektet den helga. Vi fikk utdelt hyttene vi skulle bo

og spise middag etter vi hadde installert oss. Alle de svenske deltakerne hadde allerede ankommet. Deltakerne fra Sverige var flere familier enn de norske. De svenske og norske deltakerne sa hei til hverandre, men ingenting mer før de satte seg i hver sin delegasjon og spiste middag. Jeg spurte noen på vår gruppe om de hadde truffet svenskene før. Det hadde de på et tidligere språkbad. Det hadde jeg aldri trodd hvis jeg ikke hadde spurt.

Samlingspunktet var i hovedhuset der resepsjonen var. Alle måltider ble også servert der. Maten var veldig god, litt preg av hotell faktisk. Bygget var veldig fint, kunsten og dekorasjonene var samisk inspirert. Under hele oppholdet kom det samisk musikk fra stereoene. I andre etasje var det et lite leserom med samiske barnebøker. Ute på tunet stod lavvostokkene klare til sesongens lavvo. Harene hoppet rett som det var rett utenfor stuedøren, har aldri sett så mange harer før. Hyttene vi bodde i var også fine, denne plassen var perfekt for sosiale sammenkomster av dette slag. Været var vi også veldig heldige med, var sommerlige temperaturer hele helga. Det var rett og slett idyllisk.

Etter middag var det samling i andre etasje i hovedbygget. Alle samlet seg i rekker etter veggene, ganske naturlig ved første møte. Den svenske prosjektlederen og hennes to språkressurser, ønsket alle velkommen. All informasjon ble gitt på svensk samisk, folk sa ifra om de ikke forstod. Prosjektlederen var ikke sterk i sin samisk, hun støttet seg til sine ressurser ganske mye. Alle ble først delt opp i grupper som skulle være dagen etter. Gruppene ble først og fremst delt etter barnas alder. Jeg havnet i en gruppe med tre svensker og en av våre språkressurser. Deretter fortalte de om turen vi skulle dra på dagen etter. Turen var en 6 km lang gåtur. Turen kunne regnes som en muitalusa, på vår nordsamisk betyr det en fortelling. Deretter snakket de om gruppeaktiviteten vi skulle gjøre etter samlingen. Først skulle vi gjøre noen oppgaver med gruppa vår etter samlingen. Før vi gikk ut satt alle seg i en sirkel og introdusere seg selv på samisk, jeg også. Vi sa hvem vi var og hvor vi kom fra, noen fortalte også hva de likte. Jeg utelot detaljen om min studentstatus og mine intensjoner om å observere. Den svenske prosjektlederen visste det, så jeg regnet med at hun hadde informert om det. Alle så ut til å være komfortable med å introdusere seg på samisk, alle gjorde det uten problemer, voksne og barn. Etter den runden gikk vi ut for å gjøre aktivitetene.

Ute var det ennå sol, det var sen ettermiddag. Jeg fikk følelsen av å være på leirskole eller følelsen en fikk da man var barn, og lekte ute når det begynte å bli så varmt at man ikke trengte jakke. Med andre ord, det var god stemning. Aktiviteten bestod av flere ting vi måtte

gjøre. Den første oppgaven vi gjorde var å ta to bilder av hele gruppa. Det ene bildet skulle være tatt ved et kapell og det andre ved et vann, begge deler var ved området. Språkressursen og jeg snakket stort sett samisk hele tiden, de tre svenske var ikke pratsomme. Da vi snakket samisk til de to yngste skjønnte de ikke hva vi sa. Den tredje var en far til en gutt på en annen gruppe. Han kunne snakke samisk. Språket i gruppa ble en blanding mellom samisk, norsk og svensk. I utgangspunktet var jeg der for å observere hva de andre gjorde, i denne aktiviteten ble jeg en av de som styrte mest. Det falt naturlig for meg. Språkressursen og jeg fant ut hvordan vi skulle stå på bildene vi tok. Andre oppgaven var å samle tre runde ting på vår vei. Her var alle på vår gruppe like ivrige på å plukke ting vi så. Siste oppgaven var å kaste lasso. Mannen på vår gruppe var den flinkeste av oss og instruerte oss hvordan vi skulle gjøre lassoen klar og kaste. Lassokasting var ikke ukjent for noen av oss, var bare veldig lenge siden vi hadde gjort det. Alle barna fikk perler for gjennomført aktivitet. Perlene skulle de samle flere av i løpet av helga i en liten pose de hadde fått utdelt. Da alle var ferdige var det blitt kveld. Etter at barna hadde lagt seg samlet vi voksne fra Norge oss rundt et bål. De svenske familiene forsvant etter aktiviteten og vi så ikke mer til dem den dagen. Hadde inntrykk av at de fleste hadde kost seg den dagen.

Dag to samlet folket seg ute på tunet etter frokost. Her fikk vi litt informasjon før vi skulle starte dagens gåtur. Turen skulle gå til et vann, og der skulle vi få lunsj. I løpet av turen skulle vi se etter politibånd i trærne. Der skulle vi stoppe og gjøre en oppgave. Folk var spente siden de hadde sagt dagen før at turen var som en multalusa. Jeg hadde ymtet til prosjektlederen vår litt tidligere om gruppesammensetningen. Min intensjon var å se hvordan de norske prosjektdeltakerne hadde det på turen. Ikke svenskene og meg. Følte det litt bortkastet å sette en innleid ressurs til den gruppa jeg var på, da ingen av de norske deltakerne var med i den. Jeg fikk heller ikke observere det jeg skulle. Før vi startet ble det derfor litt omrokkering i gruppene. Det endte opp med at en og en halv norsk familie ble satt i vår gruppe. Blant de familiemedlemmene var blant annet de to yngste deltakerne. For å unngå en for lang gåtur for de minste, ble to med sine foresatte kjørt et stykke med firhjuling. Vi skulle møte dem lengre borte. Gruppa ble da uforandret det første stykke. Gruppene skulle ikke starte samtidig. Språkressursen og jeg ble sendt avgårde først. Vi skjønnte lite da vi ble sendt avgårde alene. Javel, jeg fikk i alle fall praktisert min samisk, tenkte jeg. Etter en stund kom de tre svenske vi var på gruppe med fra dagen før heseblesende. De hadde glemt å sende dem avgårde med oss. Alle hadde fått beskjed om å holde gruppene samlet mens de gikk. Vi forsøkte å holde vår samlet så godt det lot seg gjøre. Språknivået og i vår gruppe var forskjellig hos hver enkelt,

ble derfor vanskelig å holde flokken samlet. Kan hende aldersforskjellen også hadde innvirkning. Språkressursen og jeg snakket ganske bra i lag, både på norsk og samisk. Den første posten vi kom fra til var lassokasting. Her måtte alle treffe geviret tre ganger før vi fikk gå videre. Vi kastet hver vår tur. Resten av gruppa vår møtte vi et stykke lengre unna den første posten. Gruppa vår ble større, med enda større aldersforskjeller med de to små, holde gruppa samlet ble mye vanskeligere nå. Språkressursen snakket samisk med den mest pratsomme av de små. Hun gikk i samisk barnehage og hadde gode forutsetninger til å kunne snakke. Tror de var de eneste som snakket i lag. Andre jenta var ganske sjenert. Hun gikk ikke i samisk barnehage og foresatte var ikke samisk. Jeg merket det ble lettere å observere da vi ble en større gruppe, «forsvant» litt mer i mengden. Neste post var et «edderkoppnett» vi skulle gjennom. Nettet var knyttede tau i kryss og tvers mellom to trær litt ovenfor bakken. Gruppa måtte samarbeide for å komme seg gjennom. Noen måtte bli løftet. De yngste på gruppa synes dette var skummelt og ville først ikke prøve, det gikk til slutt etter mye overtalelse. Praten gikk på alle tre språk her også. Hun som organiserte posten snakket samisk, det gjorde de ved første posten også. Den tredje og siste posten skulle barna lete etter ting i et tre og fortelle hva de fant, på samisk. Denne posten var den eneste hvor barna var nødt til å anvende samisk. Barna var ivrige etter å finne tingene og fortelle hva de fant. Også her snakket organisatoren for posten samisk. De voksne satt rundt og ventet på at barna skulle bli ferdige, var lite samisk dialog dem imellom. Jeg gikk og undret meg om det de mente med mitalusa (fortelling), var egentlig mer en hástalusa (utfordring). Veien var ellers veldig lett å gå. Stien var bred og fin i et lett terreng. Barna småsprang nesten hele veien. Vi kom fram til et naturskjønt område. Vannet var ganske stort, isen var i ferd med å smelte. Høye fjell omringet vannet, det var så nydelig i det fine været. Ved vannet var det en liten kafe som også var åpent spesielt for oss, den hadde heller ikke åpnet for sesongen. Innredningen inne var samisk inspirert også der. Lunsjen var en meget god hamburger av reinkjøtt med sjokoladecake til dessert. Folket trivdes, det kunne en lett se. Observasjonene jeg gjorde ved vannet var blant annet at alle satt samlet ute, men ikke rundt det samme bordet. Var lite snakk over «landegrensene», det vil si at de norske og svenske snakket lite sammen. En familie holdt seg litt for seg selv, det gjorde de i grunnen hele helga.

Oppholdet ved vannet var ganske kort fordi hjemturen var lang. Da vi skulle begi oss på tilbaketuren fikk vi en ny oppgave. Vi trengte ikke å være de samme gruppene, vi kunne gå med dem vi ville. Oppgaven var å skrive ned tingene vi så rundt oss mens vi gikk, på samisk og snakke om dem. Listene skulle leveres inn når vi kom fram, det var en konkurranse der det var om å gjøre å ha flest ord. Jeg valgte å gå tilbake med noen andre fra Norge denne gang.

Våre språkressurser var lei, de gikk ned i samlet flokk. Familien og jeg gikk en god stund og skrev ned masse ord, før vi ble tatt igjen av en annen familie som var i samme reisefølge. Familiene var fornøyde med turen og synes det var artig å samle samiske ord, de lærte mange nye også. Det viste seg at jeg ikke var den eneste som hadde stusset på når tid mitalusaen (fortellingen) skulle begynne i løpet av turen. Noen forventet mer og trodde uldda (huldra) plutselig dukket opp. Følte de ble litt skuffet over det. Ved ankomst tok alle seg en pause før middag. Under middagen var det samme rutine. Ingen norske satt seg sammen med de svenske og omvendt. Etter middag var det ikke mer på programmet den dagen. Jeg observerte at de svenske og norske barna lekte sammen. Noen fikk veldig god kontakt, men foreldrene deres snakket omtrent ikke sammen. De holdt seg i hver sine leire hele oppholdet utenom aktivitetene hvor en var nødt til å samarbeide. På kveldstid skjedde det samme: Vi i fra Norge satt sammen med bussjåføren rundt bålet og praten gikk for det meste på norsk. Litt samisk ble det også.

Tredje dagen, etter frokost samlet alle seg ute igjen. Ordene vi hadde samlet inn dagen før skulle kategoriseres og skrives ned på store ark. Vi skulle gå samlet de gruppene vi hadde vært da vi samlet inn ordene, og finne fram til hvilken kategori ordne hørte til. Kategoriene var dyr, planter og trær, vann, fjell, og vær. Da min gruppe gikk rundt og skrev ned våre ord, oppdaget vi ord vi ikke hadde sett på turen og som slett ikke var mulig å se den turen. Dette synes vi var litt ergerlig. Hele tiden forsøkte jeg å holde meg lavt, jeg var der for å observere, ikke for å blande meg for mye i hvordan de gjorde ting. Var det noe jeg synes var rart, lot jeg det ligge. Da alt var skrevet ned, delte oss i nye grupper som skulle oversette alle ordene til norsk/svensk. Min gruppe skulle ta for seg planter og trær, og den bestod av en fra mitt reisefølge, to svensker og meg. Denne oppgaven var nyttig for meg også, lærte meg nye ord og fikk terpet på ord en ikke bruker så ofte. Under gruppearbeidet syns jeg de svenske var ganske flink, de kunne mange ord. En slik gruppesammensetning førte ikke bare oversetting til samisk, en var først nødt til å finne ut hva man snakket om først. Vi sa hva det var på norsk, de hadde jo et annet ord for det på svensk, så var det å oversette våre samiske ord til deres samisk. Det er mange forskjeller mellom svensk og norsk samisk, for eksempel multer, det er luomi på vår samisk og lattat på deres. Av en eller annen grunn forstod jeg mer av deres samisk enn de av vår, eller det var det jeg fikk inntrykk av at det var slik?

Etter oversettingen skulle gruppa velge ut to ord de ville dele med resten, gjerne to vanskelige ord og fortelle hva de var. Her holdt jeg meg litt tilbake, følte det var prosjektdeltakernes

arbeid, jeg skulle observere. Synes alle gruppene gjorde en god jobb. Alle snakket samisk så godt de kunne. En kunne høre store kulturforskjeller mellom Norge og Sverige, for eksempel da svensken hørte ordene for flo og fjære. De visste ikke hva det var. Fenomenet er ikke i Sverige siden de ikke har kystlinje som Norge har. De svenske prosjektdeltakerne reiste hjemover etter gruppearbeidet. Vi andre gikk oss en tur i nærområdet. Ikke alle prosjektdeltakerne var med. Under turen ble det snakket mest samisk. En liten gåtur ga masse språklig stimulering. Alt en så og kom over ble snakket om, råtne trær, maurtuer også videre. Barna fant også en død spissmus. Den ble båret andektig med tilbake til de andre på et stykke never. Navn fikk den også, Unnas, et samisk ord for liten. Hele gruppa, utenom språkressursene, ble med barna med til kapellet og gravla den i jorda utenfor. Begravelsen var høytidelig, musa fikk både tale og sang på samisk. Siden gikk vi også inn i kapellet for å se. Etter turen tok vi en samisk quizrunde. Prosjektlederen ledet og vi andre delte oss inn i grupper. Her var språkressursene med. En av guttene var på gruppe blant annet to språkressurser, det var to gutter som var eldre enn han. Gutten snakket samisk ustoppelig. Ellers hvis han var med mora ville han ikke snakke fordi hun ikke kan språket så godt. Jeg var på gruppe med en annen familie jeg ikke hadde vært med tidligere. Barna på gruppa fikk først prøve å svare. Jeg hjalp til i min gruppe da de stod fast. Dette var den siste aktiviteten den turen. Quiz syntes alle var morsomt, samtidig som en aktiverer språket.

Under hele oppholdet var det småsnakking blant våre deltakere på samisk, under måltidene og mellom aktivitetene. Jeg merket at prosjektleder ble litt sliten etter hvert, når hun var den eneste voksne som var tilgjengelig å spørre om hva ting het på samisk. Jeg kunne hjelpe dem litt, men ikke i nærheten av å være så stødig i språket som henne. Språkressursene var flinke da folk spurte om ord og betydningen av dem når de var tilgjengelige.

4.4 Portrett av språkbad 2

Prosjektet skulle tilbringe en helg med noen skoleklasser fra en samisk språklig kommune. Plassen vi skulle til sier jeg ingenting om, bare at vi skulle bo på en sameskole. Vi dro en fredag og tilbake søndagen etter. Bussen gikk fredags ettermiddag. Reisefølget var de samme familiene og de samme språkressursene som sist gang. Denne gangen var det fire ungdomsskoleelever også med. Vel framme var det innlosjering. Skoleklassene med lærere og flere språkressurser var kommet fram allerede. Skoleområdet var fint og godt bortgjemt. Var som en liten samisk verden helt for seg selv, helt perfekt for et slikt arbeid. Elevene, familiene og noen lærere bodde i klasserommene. Resten av gjengen bodde på et internat ved siden av

skolen. Jeg fikk bo med en av familiene. Komforten var ikke den samme som forrige turen, her lå vi på gulvet i klasserom. Her fikk man i alle fall følelsen av å være på leirskole. Måltidene ble spist i skolens matsal. Kosten var et helt normalt norsk kosthold, brød til frokost, brød til lunsj, og enkel middagsmat.

Først var det selvfølgelig en presentasjonsrunde av alle sammen. Vi var ute i skolegården da vi gjorde det, man fikk ikke like god oversikt over alle siden vi var så mange. Her valgte jeg bevisst å være åpen om min rolle. Jeg fortalte på samisk hvem jeg var, at jeg var masterstudent og skrev om prosjektet.

Første aktiviteten de gjorde var å spikke spidd til turen etter. Her var det to språkressurser til stede. Den ene var mer aktiv enn den andre. Hørte flere ganger familiene lure på ting, uten at det var noen som svarte. Etter spikkingen ble alle delt inn i grupper til dagen etter. Gruppene hadde samiske dyrenavn. Denne gangen ble jeg ikke satt på noen gruppe, jeg var fri til å observere fritt mellom gruppene.

Dagen etter var det et tett program. Først var det tur til en park med forskjellige dyr. Alle fikk utdelt et hefte med alle dyrene i parken. Ved hvert bilde var det enkle spørsmål om hvert dyr, hva de spiste og lignende. Hørte deltakerne var positive til heftene og synes de var bra laget. Prosjektleder hadde vært å tatt bilder av dyrene før turen for å lage heftet. Hver gruppe ble ledet av hver sin ledende språkressurs. Gruppene skulle gå til hvert dyr og besvare spørsmålene. Her var det vanskelig for meg å velge ut hvilken gruppe jeg skulle observere. Jeg forsøkte først å følge en gruppe hvor en samisk lærer var gruppeleder. Han hadde en av våre gutter med seg. Jeg ombestemte meg da det virket som de reagerte da jeg skulle forsøke å nå dem for å observere. Jeg valgte å observere de gruppene hvor ressurspersonene jeg kjente var gruppeledere. Det gikk bedre. Stort sett var språkressursene flinke å snakke samisk. Spørsmålene i heftene besvarte de kjapt og greit. Språkressursene var ganske unge, to av dem kjente hverandre veldig godt. De to gruppene endte opp med å samle seg og gikk i lag hele dagen. Sammensetningen ble også slik at de to gruppelederne gikk i lag mens resten av gjengen deres fulgte etter. Jeg hadde fått i oppdrag om å ta bilder for prosjektlederen med deres kamera slik at de fikk dokumentert turen i parken, det gjorde jeg mens jeg observerte gruppene. I matpausen var det steiking av pølser på bål i parken. Stemningen var god og det ble fin språkstimulering for voksne og barn under måltidet også. Mens barna fortsatte å gå rundt i gruppene fikk de voksne sitte ved bålet og snakke samisk med andre ressurspersoner.

De var flinke, uten å være språkpoliti. Tror de gruppene med lærere som gruppeledere tok oppgaven litt mer seriøst enn de yngste ressurspersonene, det virket i alle fall slik. Quizdelen bakerst i heftet ble det ikke tid å gjøre.

Etter turen var det aktiviteter i skolegården. De skulle være de samme gruppene. Aktivitetene var å finne planter, joiking, duodji², lassokasting, fotball og slåball. Gruppene skulle rullere på postene. Her observerte jeg forskjellige grupper i alle aktivitetene, spesielt hva våre familier gjorde. Slåball gruppa var det en samisk lærer som ledet. Han var ikke så konsekvent med å snakke samisk hele tiden. Han brukte norske tallord for eksempel. Det var aktiviteten som virket mest uorganisert. Den foregikk i skolegården. Fotballaktiviteten var det en av våre unge språkressurser som ledet. Den var på skolens grusbane. Han var flink med barna og snakket samisk hele tiden. Familiene trivdes der. Blomsteraktiviteten var det også en av våre unge språkressurser som ledet. Den var lokalisert ved en benk utenfor skolen og ble flyttet inn etter hvert fordi det ble kaldere. Hun var også flink til å snakke samisk hele tiden. Her turte jeg også å være mer aktiv i språket, her følte det naturlig å kunne bryte inn. Alle familiene likte denne. Joikeaktiviteten var ledet av en eldre språkressurs som jobbet på skolen til vanlig. Hun var dyktig både i denne aktiviteten og ellers. Den foregikk også ute i skolegården. Her følte jeg at jeg ikke kunne være så nært å observere hvis jeg ikke joiket selv. Det var kanskje flaut nok for dem at de skulle stå der å joike åpenlyst. Ikke kunne jeg hoppe inn å ødelegge gruppedynamikken. Hun fikk de fleste til å joike. Noen av de eldste ungdommene nektet naturligvis. Hadde de vært mer skjermet eller vært innendørs hadde jeg nok ikke fått mulighet til å observere joikingen. I duodji var det hjelperen til prosjektlederen som ledet. En lavvo var satt opp til formålet. Der inne satt en rundt på reinskinn i en ring og laget ting, der var en koselig atmosfære der. Duodjilederen var også flink å snakke samisk hele tiden og tok en av de minste på fanget og snakket og hjalp henne. Den andre samisk læreren som var med, var ganske stille her inne og ellers også. Læreren tok ikke initiativ til å snakke i duodjilavvoen blant annet, da jeg observerte der. Hørte familiene slet litt med språket i lavvoen, læreren støttet ikke samtalen mellom deltakerne. Hørte ungdomselevne var flinkere til å bryte inn hvis noen av prosjektdeltakerne uttalte noe feil eller sa feil ord, og forsøkte å rette det. Så ut til at de fleste likte denne aktiviteten. Lassokastingen ble utført på en litt annen måte her enn på den forrige turen. Kastingen var den samme, det som var annerledes var at de gjorde det til

---

² Samisk håndarbeid.

en utfordring og konkurranse. Ble det bom, måtte man springe strafferunde opp bakken og ned og prøve igjen. Ungene stortrivdes og samisk hørtes hele tiden.

Ungdommene som var med fant hverandre. Noen kjente hverandre fra før av, de hadde et godt samhold seg imellom. Den yngre garden fra prosjektfamiliene hadde ingen andre på sin alder, det hadde de på forrige turen. Lærerne i følget til den tilreisende sameskolen hadde med seg en treårig datter. Hun tok naturligvis mye av deres oppmerksomhet i løpet av turen.

Under måltidene kunne en høre mye mer samisk denne turen. Flertallet hadde samisk som første språk. Til og med kokka kunne regnes som en språkressurs, hun snakket også med deltakerne. Når jeg tenker meg om, var jeg en av dem som snakket mest norsk den turen. Prosjektdeltakerne var mye flinkere enn meg. Etter introduksjonsrunden første dagen fikk jeg problemer med å snakke. Prestasjonsangsten tok overhånd og jeg ble automatisk en observerende forsker meste parten av tida. Da de andre snakket samisk til meg skjønnte jeg mesteparten av det de sa, men hele tiden håpet jeg at de ikke ville spørre meg om noe. Følte hendene mine ble klamme noen ganger og jeg hadde mest lyst til å gå min vei. Kveldstid var vi voksne sosiale, alt foregikk på samisk. Jeg forble taus mesteparten av tiden.

4.5 Innspill fra nøkkelinformanter

Første turen var stemningsfull. Deltakeren synes de burde kjent de andre litt mer, de hadde møtt dem en gang tidligere et annet språkbad i Norge, i et samisk språkforvaltet område. Denne turen satt de norske og svenske i hver sin leir. Barna ble sendt rundt slik at de fikk gjøre noe, og vi andre satt og ventet på at ting skulle skje. En av de svenske deltakerne som hadde vært med på den forrige turen, overrasket deltakeren denne turen. Han hadde ikke snakket så mye samisk som nå, deltakeren trodde ikke han kunne så mye.

Aktivitetene på denne turen hadde ikke nok fokus på språket. Gåturen til vannet hadde de forventninger til siden de hadde sagt det var en multalusa (fortelling eller eventyr). I stedet for lassokasting og spindellev kunne det vært lagt opp til en natursti. Turen til vannet var deltakeren i en annen gruppe. De hadde samme problemet med å holde gruppa samlet. Den ene posten på turen, hvor de skulle finne tingene i treet var fin språkstimulering for barna. For de voksne var returen fra vannet mest språkstimulerende, da de skulle samle inn ord. Gjennomgangen av ordene senere var også bra, eneste det kunne vært gjort grundigere og blitt viet mer tid til.

Andre turen virket mer planlagt. Språkressursene var gode, noen av dem var pedagogisk flink og barna ble sett mer. De lekte og tok seg mer av dem enn forrige turen. Lærerne som var med den tilreisende skoleklassen var et usikkerhetsmoment. De var ikke sosiale med andre og heller ikke sine egne, det fikk noen til å spørre om deres holdninger med å være der. Den ene læreren virket mer snakkesalig på forrige språkbad, i det samisk språkforvaltet område. Denne turen snakket ikke læreren så mye. Aktivitetene var givende. Deltakeren mener det er naturlig å ha fokus på dyr og natur, det samiske språket er et naturspråk. I heftet der spørsmålene til dyrene var, der var også lagt opp til en quiz. På grunn av et tettpakket program ble det ikke tid til å gjennomgå disse, det hadde vært morsomt å få det til. Andre turen var mer givende språklig sett. I tillegg til god stemning ble en sliten av å måtte konsentrere seg om språket hele tiden. Gruppesammensetningene kunne vært mer gjennomtenkt med hensyn til de forskjellige språknivåene, på begge turene.

En deltaker med et barn i barnehagen melder tilbake om at prosjektet har bidratt til å aktivere språket mer og betrygget situasjonen med samisk tale til barnet. Aktivitetene var passende til deres familie. Deltakeren mener derimot at de voksne deltakerne havnet litt i bakgrunnen og at barna hadde hovedfokuset begge turene, det er det flere som har sagt. Ellers mener noen om prosjektet skal videreføres bør en være nøyere med utvelgelsen av deltakere. Om det blir mange deltakere uten samisk hjemme vil det bli mye norsk blant barna, og dermed fører det til et språkkurs som er rettet mer mot dem.

5. Analyse og drøfting

I dette kapittelet blir mine funn drøftet og analysert etter mine subjektive tolkninger av informantenes utsagn og observasjoner gjort i feltarbeidet. Jeg har forsøkt å få fram hva informantene gir uttrykk for og knyttet funnene til den utvalgte teorien. Den teoretiske bakgrunnen for oppgaven vil være sentral i hvordan jeg tolker den innsamlede informasjonen

5.1 Bakgrunn og identitet i rollespillet

Da jeg satte i gang med informasjonsinnhentingene hadde jeg forestilt meg flest foreldre eller nesten bare foreldre med samisk bakgrunn. Grunnen til at jeg trodde det var at det i utgangspunktet skulle snakkes mye samisk i prosjektet. Her tok jeg feil: Det var faktisk flere foreldre uten samisk bakgrunn enn med samisk bakgrunn. Totalt sier et vanlig scenarium i familier med samisktalende i dag er en norsktalende mor og en samisktalende far (2007). Flere av barna i prosjektet har en samisktalende forelder eller en med samisk bakgrunn og en forelder uten samisk bakgrunn. Deltakerne uten samisk bakgrunn er naturligvis der for å bli bedre i samisk, akkurat som de med samisk bakgrunn. Portrettene lar oss bli bedre kjent med to typiske deltakere i et slikt prosjekt.

Når jeg skal sette portrettene inn i Goffmans rollespillmodell tenker jeg i første rekke på hva de to har med seg i bagasjen. Alle har noe de tar med seg inn i prosjektet. Hvordan kan deres bakgrunner regissere deres framturen? Backstage skjuler noe av sannheten og spilles ikke fram på scenen. Passer begge portrettene inn i rollespillet? Prosjektet er en scene, den kan de tre av når de vil. Jeg ser også den samiske arenaen som en scene, kan begge tre av den når de vil?

Deltakeren i første portrettet sier hun har en norsk identitet. Hun ble kjent med det samiske språket via en jobb da hun bodde i et samisk område. Skutnabb-Kangas kaller de som lærer seg et annet språk på grunn av jobb og lignende for *kulturellt tospråklige* (Skutnabb-Kangas 1981). Kan man si hun er det? Først var hun jo interessert i språket fordi jobben la til rette for det. Hun har ikke tospråklig bakgrunn å støtte seg til. Ferdigheter i samisk har hun siden hun har gått grunnkurs to ganger og kan føre en enkel samtale på samisk. Funksjonen av språket hennes foregår i samiske miljøer. I prosjektet skal hun hovedsakelig snakke samisk. Da hun fikk barn med samisk bakgrunn ble det mye viktigere. Språket ble tatt opp igjen for å ikke miste datterens plass i barnehagen, fordi dette var datterens mulighet til å utvikle sin samiske tilhørighet. Samisk kultur har alltid vært viktig å framheve i kjernefamilien selv om hun har

en helnorsk bakgrunn. Hvilken bakgrunn hun selv har får mindre oppmerksomhet fra henne selv: Det viktigste er datterens forhold til det samiske og at hun føler seg trygg. Hennes norske bakgrunn og hennes rolle som mor hindrer henne i å trå inn i samiske arenaer alene. Kofta³ blir for henne en sterk kulturell identitetsmarkør og kan derfor bare bæres av datteren. Hun kan strekke seg til luhkkaen. Tradisjonelt i Norge viser nasjonaldrakter hvor en kommer fra eller ens opphav. De forskjellige samiske koftene viser hvor i Sápmi man stammer fra. En annen informant sier også at en har en samisk identitet når det er en stor del av hverdagen, og at det blir opp til hver enkelt å avgjøre hvordan en vil identifisere seg selv. Samtidig sier den samme informanten at en ikke kan bli samisk fordi det er i blodet, men språket gjør deg litt samisk fordi du blir akseptert av dem når du kan litt.

Sundmans *identitetskriterie* oppfyller hun ikke. Hun definerer seg ikke med språket og føler heller ikke tilhørighet til det samiske. Passer hun inn i rollespillet? Kan hennes *backstage* også være hennes *frontstage*? Hun er først og fremst knyttet til det samiske gjennom datteren. Datteren er til daglig i et samisk miljø i skolen. Språkprosjektet er deres felles samiske arena hvor de opplever noe sammen utenom skolemiljøet. *Offstage* i denne settingen er hun blant annet på sin jobb hvor det samiske er fraværende. Jeg vil si hun er *offstage* så lenge hun er alene. Med det samme hun er sammen med datteren sin er hun *backstage* når hun ikke er i prosjektet eller på andre samiske arenaer. I *backstage* er hun med regissere hvordan de skal sammen skal framstå. Da er hun nødt til å forholde seg til det samiske. Det samiske er en så stor del av datterens liv, at hun ikke kommer utenom. En kan si moren har sett en fordel i å lære seg samisk. Ved å lære seg språket vil hun lettere passe inn i datterens samiske verden. Et felles språk gir et felles forståelsesgrunnlag (Bialystok 2001). Moren engasjerer seg i datterens liv og sammen er de med i språkprosjektet. I prosjektet får de felles opplevelser og erfarer den samiske kulturen sammen. Jeg vil si alt hun har av ressurser er med å regissere det hun tar fram på scenen. Det hun har oppnådd av samisk kunnskap anvendes *backstage* og hentes fram i *frontstage* også. Hennes to scener er ganske like. Kan hennes *backstage* også være hennes *frontstage*. Bakgrunnen hennes skjuler ingenting, hun er i den samiske settingen for datteren. Eller kan man si hennes *backstage* er usikkerheten når det gjelder å være i det samiske miljøet alene? Hadde hun identifisert seg som same og følt en personlig samisk tilhørighet, hadde hun nok heller ikke vært usikker. Usikker er heller ikke det korrekte ordet, det er respekt hun har for andres kultur. Jeg kan forstå den frykten hun kjenner for hva de andre vil si om hun hadde kommet alene. Se for deg en med kofte på. Noen kommer bort og

---

³ Samisk nasjonaldrakt

snakker samisk til vedkommende og det avsløres eller viser seg at den det gjelder ikke kan samisk. Om koftebruken blir forsvart med en samisk bakgrunn og en er i lærefasen med språket, vil det nok ikke bli noen flere spørsmål. Kan du språket og skjuler din norske bakgrunn, kan du lure publikum med å gi det de forventer. Eller ditt forsøk med å regissere en samisk framtrede med kulturmarkører som er blitt gjennomskuet.

Frontstage i prosjektdeltakelsen virker hun veldig selvsikker. Hun lurte meg første gangen. Ved første samlingen hørte jeg henne snakke samisk under aktiviteten. Jeg kunne ikke se eller høre hennes norske bakgrunn. Samtidig skjuler hun ikke sin norske bakgrunn, hun er åpen om den. *Rollen* hennes i prosjektet er en norsk mor, ikke en samisk. Rollen spiller hun akkurat som *publikum* forventer av henne, fordi hun er norsk.

Deltakeren i det andre portrettet har samisk bakgrunn. Han sier selv at han har en sterk samisk identitet. Først vil jeg klargjøre hans tospråklige ståsted. Bakgrunnen tilsier tospråklighet fordi familien er samisk. Under oppveksten fikk han ikke høre samisk, og passer derfor inn i Todals generasjon B, den som ikke lærte seg språket og vil at barna skal lære seg det (Todal 1014). Han passer også inn i kategorien *kulturell tospråklige* (Skutnabb –Kangas 1981), fordi han begynte å lære seg samisk i voksen alder og har kulturelt utbytte av det i form av opptreden og jobb. Han oppfyller de siste to kriteriene ferdighet og funksjon like greit som den norske deltakeren. Største forskjellen på de to er bakgrunnen og identitetsfølelsen. Under språkskiftet skjedde det også et identitetsskifte (Pedersen og Høgmo 2001). Familiens identitet utad ble norsk, han lærte å bli norsk. Av det han har fortalt meg, kan jeg ikke se noe dilemma ved å opptre som norsk og føle seg som same (ibid.). Dilemmaet hans vil jeg si er hvordan det var å forholde seg til de som fornektet sin bakgrunn. Jeg tolker det slik når han sier det ikke bare var enkelt og møtte motstand. Familiehistorien fikk han bekreftet av blant annet folk utenom familien. Han sier kulturen han har vokst opp i, arbeidet hans og språket gjør hans identitet fullendt. En kan si han har gått gjennom en personlig revitaliseringsprosess. I voksen alder har han forstått ting han har undret på under oppveksten. Den forrige deltakeren kunne gå av scenen og bare være norsk. Vil det være mulig for han å gå *offstage*? Samisk vil alltid være en del av han etter å ha forent seg med det, prosessen kan ikke reverseres. Arbeidet hans er også preget av å jobbe med samiske forhold. Jeg mener han ikke har mulighet til det. Med sin samiske bakgrunn har han kulturell kunnskap i tillegg til språket. Hans tar med seg sin samiske bakgrunn med i prosjektet og har dermed mye å «skjule» for de andre. *Backstage* kan han være alene eller sammen med sin datter. Er han alene bruker han sine ressurser innenfor sin kultur, jobb, det kunstneriske og nå språket. Med det regisserer han sin framtrede på en

scene han føler seg hjemme på. Han trer av den, men den samiske scenen kan han aldri tre av. Da blir han det Goffman kaller en *kyniker*, en som ikke vil vedkjenne seg ved sin egen rolle eller andres oppfatning av den (Goffman 1959). På den samiske scenen blir hans rolle anerkjent. I prosjektet skal språket være i fokus, og det er ikke det han kan best. Hans talent har ikke noe å si her, han er en deltaker på lik linje med de andre. Backstage her er preget av følelsene av et tapt språk. Prosessen han har gått gjennom for å komme seg hit, til et språkprosjekt og samiskkurs, har vært preget av sorger og gleder.

Melankoli (Dankertsen 2014) er et passende ord for hans tilfelle. Først har han måtte stille linsa for å se det tåkelagte bilde klart, altså sin bakgrunn. Da bildet ble klart og alt lå tydelig foran han, var det å plassere seg selv i bildet. Same har han alltid vært uten å være klar over det. Prosessen er en typisk sjøsamisk revitaliseringstilfelle, hvor både indre og ytre faktorer spiller inn (Pedersen og Høgmø 2012). Når roen senket seg og alt falt på plass, var det å finne en måte å leve ut sin identitet å gjøre den synlig. Dankertsen sier melankolien fører en kreativitet med seg, til å finne en måte å revitalisere og knytte det opp mot dagens liv (Dankertsen 2014). Den kreative måten å jobbe med har han gjort bokstavelig gjennom sin musikk. Språket har han levd med i datterens oppvekst, siden moren har snakket samisk hjemme. Språkkurs har han fulgt parallelt med prosjektet. Prosjektet er en plass å leve ut språkkunnskapene, og løse et passivt ordforråd. Han sier det ikke er så enkelt å sette i gang å snakke, uten å ha fått noe konkret å snakke rundt ved i forsamlingen. Med andre ord er han redd for at samtalen skal gli over til å bli for avansert. Han tror ikke de norske deltakerne har sperrer for å snakke. Sperrer er vanlig hos de som skal ta språket sitt tilbake (Juuso 2007). En informant uten samisk bakgrunn bekrefter det han tror, uten at den informanten vet om hans sperrer. Alt hva han har erfart i sin personlige revitaliseringsprosess er med i regien bak scenen. Hans følelser er ikke synlig, men de påvirker hans framreden

Jeg har en tospråklig bakgrunn og regner meg selv til å være i generasjon 5. Mine foreldre er da generasjon 4: De snakker samisk med hverandre og mest norsk til sine barn. Jeg er oppvokst i en kommune hvor samisk og norsk er likestilt, dermed har ikke jeg gått gjennom samme revitaliseringsprosess som deltakeren ovenfor har. Språket er beggees akilleshæl.

Språket er det viktig i en kultur. For min egen del er språket min verkebyll som sår tvil om min egen samiske identitet. Språket mitt er passivt og jeg leter også en del etter de rette ordene. Sperrer for å snakke er mitt største problem. Lysten til å snakke er der, språket har bare en tendens til å sette seg fast i halsen. *Backstage* har jeg et kaos av ønsket om å snakke

samisk, nederlag ved å ikke føle seg god nok, sorg over tapet av språket, ekstase for å være i et samisk miljø og være «forsker», ingenting av dette vet mitt «publikum».

5.2 Motivasjon og forventinger

Selv om de to deltakerne har to forskjellige tilnærminger til det samiske har de samme motiv for å være med i prosjektet. Begge har ønske om å styrke språket i hjemmet. Stabbesteinene til Høier er her. Kommunikativ bevissthet vises ved at barna har hørt samisk under oppveksten, i barnehagen og skolen. Ved å melde interesse for å være deltakere får hele familien høre samisk utenfor skolen. De har begge tatt ansvar og tatt grep om barnas språkutvikling. De aktiverer språket ved å aktivt delta i prosjektet og være med i språkkurs ved siden av. Uten språket vil de ikke klare å følge det pedagogiske opplegget i skolen. Familiene trenger hjelp fra noen med bedre språkkompetanse enn dem. Skolen blir vanskeligere for hvert år som går. Her er kjerna til språkprosjektets opprinnelse. Familiene trenger hjelp for å henge med språkutviklingen. Disse familiene trenger hjelp fordi de ikke er stødig nok i samisk til å kunne følge barnas utvikling i skolen. Skolegangen krever både faglig og moralsk støtte. De har behov for hjelp til å utvikle det samiske språket og for å bli tryggere i bruken av samisk både hjemme og i skolesammenheng. Språkprosjektet er en arena hvor de kan få styrket sitt språk og bli tryggere i kommunikasjon med andre utenom prosjektet også. Deres språkutvikling stagnerer uten språkstimuli utenfra.

Språknivået er veldig forskjellig mellom foreldrene og barna i disse to familiene. Begge foresatte har tatt samisk grunnkurs og ut i fra hva de forteller, regner jeg de for å ha et språk på grunnnivå. Barna har vokst opp med samisk og har i tillegg et skolespråk. Et hjemmespråk er noe helt annet enn et skolespråk. Hjemme anvendes dagligdagse ord som beskriver hverdagslige gjøremål. Skolespråket inneholder mange ukjente begreper. Informantene savner en link mellom skole/barnehage og hjem. En informant nevnte spesifikt språksituasjonen mellom partene, han sier skolen har et språk, barnet har et språk, bøkene har et språk og han selv har et språk. Vygotsky sier det er en sammenheng mellom akademiske og spontane begreper, avanserte skolebegreper tilegnes i vekselvirkning av disse to (Imsen 1989). Øzerk sier et utvidet og godt begrepsapparat vil øke forståelsen for skolespråket (Øzerk 2003). Hjemme hos familien har de det spontane språket og når de skal gjøre lekser må de forholde seg til et akademisk språk i bøkene. Jeg mener det er hva informantene sier, de trenger hjelp for å utvikle sitt spontane språk for å klare å følge skolens akademiske språk. For foreldre med barn i barnehagen gjelder det å utvikle begrepsapparatet så mye som mulig før skolestart. De fleste

foreldrene i dette prosjektet, er heller ikke vokst opp med samisk språk og kultur. Barna deres har hatt samisk fra barnehagealder og får ta del i det samiske med den andre foresatte. Det vil si at foreldrene uten samisk bakgrunn må lære seg samiske kulturbegreper og lære hva det går ut på, for å få mer til felles med skolen, barnehagen og barna.

Prosjektet er en arena for språkutviklingen og kulturforståelsen, utenfor skolen og barnehagen. Utvekslingen av kunnskap skal skje gjennom sosialisering. Prosjektleder har vært forøkt å kartlegge deres behov og hvilket språklig nivå de befinner seg. Kartlegging er nødvendig for å kunne vite hvordan hun kan hjelpe dem og utvikle familiens potensiale. Prosjektleder fungerer da som deres «lærer» til prosjektdeltakerne. Andre språkbærere og ressurser på turene jeg har vært med, regner jeg også som familiens *proksimale utviklingszone*. Prosjektlederen kan hjelpe de en viss grad, akkurat som en lærer kan hjelpe elevene. Elevene er nødt til å gjøre jobben selv og med hjelp fra læreren blir kunnskap rekonstruert. Deltakerne skal bidra til prosjektet og være med å utvikle det. Deltakerne skal samarbeide, veksle erfaringer og kunnskap.

5.3 Språkbadene

Språkbad varierer mye i organisering og utførelse. Språkbadene jeg har observert er av det uformelle slaget, de kan gå under kategorien *informal short-term community-based-school programmes* (Olthuis, Kivela og Skutnabb-Kangas 2013). Kommunen har tatt samfunnsnyttige grep og forsøkt å hjelpe samiske familier med behov for støtte i språkutviklingen. Prosjektet er nevnt tidligere et prøveprosjekt for å utvikle en språkinnlæringsmodell. Jeg har undersøkt hvordan de la opp språkbadene og om aktivitetene fremmet tospråkighet og forsterket begrepsapparatet. I feltarbeidet har jeg studert om deres bakgrunner vises i praksis. Har den norske deltakeren sperrer for å snakke samisk, og omvendt, og om det er mulig å sette det jeg har observert inn i Goffmans rollespill. Nå var ikke informanten med samisk bakgrunn tilstede under turene. Jeg var den eneste «deltakeren» i prosjektet med samisk bakgrunn på de to turene. For å se om det var noe forskjell, måtte jeg bruke meg selv som et eksempel. Jeg skal ta for meg ett og ett språkbad og strategisk gå gjennom aktivitetene, og hvordan rollene ble spilt ut av deltaker og meg. I følge den samiske læreplanen er det viktig med kunnskap om forskjellige samiske kulturer og språk for å fremme samarbeid mellom språkområdene i Sápmi. Samarbeidet med det svenske prosjektet fremmer et slikt arbeid. Kommunen styrker samarbeidet med Sverige og deltakerne får et innblikk i en annen kultur.

Denne turen gikk til Nord-Sverige. I følge den samiske læreplanen er det viktig med kunnskap om forskjellige samiske kulturer og språk for å fremme samarbeid mellom landene i Sápmi. Samarbeidet med det svenske prosjektet fremmer et slikt arbeid. Kommunen styrker samarbeidet med Sverige og deltakerne får et innblikk i en annen kultur.

5.4 Aktiviteter

Hva gjør de på språkbadene og har aktivitetene noe å si for deltakernes språkutvikling? Informantene ønsker et sterkere språk både hos seg selv og barna etter endt prosjekt. Har aktivitetene svart til deres forventninger? I språkbad bør språkressurser og ledere være konsekvente med å snakke samisk hele tiden. Deltakerne skal forsøke å snakke ved å støtte seg til sitt sterke språk. Ble språkkravet overholdt hos språkressurs/leder og snakket deltakerne samisk? Har deltakerne fått hjelp i sin proksimale utviklingszone til å forsterke sitt spontane begrepsapparat?

5.4.1 Aktiviteter språkbad 1

Jeg merket godt forskjellen i alder og språknivå, det var gjennomgående på hele turen. Når det er sagt, vil det alltid være noen forsiktige deltakere i starten. De hadde aldri sett språkressursen eller meg før. Min deltagende rolle var muligens for sterk her. Det var min debut i observasjon og jeg følte i etterkant at jeg kanskje hadde tatt for stor plass. Min deltakelse falt naturlig og det var morsomt å være med dem, allikevel følte det som ting ikke stemte. Hvis jeg skulle få en observasjon med et mest mulig naturlig bilde av prosjektet, kunne jeg ikke være i en gruppe hvor deltakelsen min ble sentral. Ingen av de norske deltakerne var med i den, og det var de jeg skulle observere i aksjon. Jeg forstod at jeg måtte forsøke å få en balanse mellom å være deltakende observatør og forsker. Da måtte også gruppen være sammensatt annerledes. Med så stor variasjon er det vanskelig å være konsekvent med å bare snakke samisk, spesielt når det er noen der som aldri har gått et samiskkurs og heller ikke kan noe samisk. Det viser hvor mye planlegging og organisering det kreves for å finne gode løsninger i et språkbad.

Ingen av oss var spesielt god til å kaste lasso. Med hjelp fra de andre med denne ferdigheten kunne vi gjøre det alene neste gang. Det er et eksempel på sosiokulturell læringsteori. I stedet for å se lassoen på et bilde, får man den direkte i handa. Man blir instruert i hvordan en klargjør den, hvordan du skal stå og kaste den. Skulle en tatt det ett hakk lengre, kunne de snakket om hva de forskjellige delene på lassoen heter og om lassokasting generelt.

Den tredje posten var forbeholdt barna. Tingene var konkrete ting de skulle finne og det fikk aktivisert språket deres. Til og med barna som ikke var så gode i samisk forsøkte seg og de fikk god hjelp av henne som styrte aktiviteten. Barna fikk hint om hva det var, og kanskje husker de det til neste gang fordi det anvendes språklige redskaper for å lære seg språket. Tingene hadde ikke noe med hverandre å gjøre og de hadde heller ingen direkte link til den samiske kulturen. De kan regnes som helt grunnleggende spontane begreper for å dekke forskjellige språklige nivå - en fin måte å hjelpe de et hakk videre i språkutviklingen. Den passer veldig godt for barn i barnehagen og de med svakt samisk språk. Barna fikk gjøre det i sitt tempo og alle presterte. For barna med samisk som førstespråk i skolen var det lite utfordring. Spørsmålet er om begrepene er avanserte nok for å utvide begrepsforståelsen. Jeg mener et akademisk språk ikke vil bli mer forståelig av grunnleggende begrep som hest og vott. Et utvidet spontant språk vil kunne si noe mer om hesten og votten. Beskrivende begreper, hva vi gjør med en hest, hvorfor bruker vi votter og lignende.

Aktiviteten fra vannet var fin og passet fint inn i prosjektet. Lederne gir en oppgave uten å gi en fasit. Deltakerne må selv løse oppgaven ved å samarbeide. Deltakerne snakket sammen på svensk, norsk og samisk. Samiske plantebøker og ordbøker ble anvendt i tillegg til at de noen snakket på tvers av gruppene. Alle hjelper hverandre i sin proksimale utviklingszone til å bli bedre i samiske ord fra naturen. Språkressursene var ikke til stede her heller. Ved denne oppgaven hadde deltakerne heldigvis nok med å samarbeide. De fikk hjelp i etterkant hvis det var noen ord de ikke hadde funnet. Høiers siste stabbestein i veien til å bli tospråklig er en språklig toveismodell hvor en veksler mellom hverdagspråket og skolespråk.

Denne aktiviteten er slik: Først måtte de finne ut hvilken kategori ordene hørte til for deretter å skrive de ned på samisk. Så skulle de oversette det til svensk og samisk og skrive det ned bak det samiske ordet. Da jobbet de vekselvis mellom skriftlig og muntlig språk. Hver gruppe skulle også fremlegge to ord til de andre som de synes var vanskelig eller interessante på sitt svake språk, samisk.

Begravelsen av den lille musa viser hvor fint språkbud er: Den lille hverdagslige barnslige episoden gav barna en grunn til å samles og ga noe konkret å utvikle språket ut fra. Quizen etterpå var også bra språktrening. Her var det også vekselvirkning mellom verbalt og skriftlig språk. Betydningen av å ha språklige forbilder å se opp til var tydelig her. Gutten som åpnet seg opp hadde nok ikke gjort det like mye om han ikke hadde vært på gruppe med to gutter som var eldre enn han. Språkbud skal helst være mest mulig naturlig (Todal i et språkbudkurs

på nett). Stunden de norske deltakerne hadde alene var veldig ekte og naturlig. Språket kom av seg selv i naturlige settinger.

Aktivitetene i Sverige bar preg av å være veldig generelle uten tilknytning til språket. Grunnen til det kan være at det er for mange individuelle behov å ta hensyn til. Jeg fikk inntrykk av prosjektet i Sverige fremhevet den samiske kulturen mer enn selve språket. Dette inntrykket bekrefter nøkkelinformanten. Mange av de svenske barna kunne ikke samisk. Når en mangler språket, må en benytte seg av felles kulturelle symboler som lokasjon, mat, lassokasting etc. for å skape et fellesskap og en tilhørighet til det samiske. En annen grunn til lite samisk under oppholdet, var for få språkressurser til å ta seg av deltakerne. Den svenske prosjektlederen hadde to språkressurser med seg til alle sine familier og hun kunne ikke samisk flytende selv. Den norske prosjektlederen hadde med seg tre og seg selv til sine familier som var i undertall i forhold til de svenske.

5.4.2 Aktiviteter språkbud 2

Prosjektleder hadde planlagt å forberedt denne turen en stund, og alle muligheter til å praktisere språket og skape relasjoner ble utnyttet, som spikkeaktiviteten. Språkstøtten til deltakerne var ikke tilfredsstillende her. Språkressursen var der, men det manglet samtaler rundt hva de gjorde. Deltakerne ville vite hva det var de gjorde het på samisk og diverse. Språkbud skal «bade» deltakerne i språk, samisk ble snakket hele tiden. Samtidig skal språket gi en mening. Derfor skulle det vært samtale om hva spikking er eller heter på samisk, hva de forskjellige spiddene heter osv.

Detaljer som et velgjort hefte til turen i parken var noe deltakerne satte pris på. Gode kontekstuelle rammer som planlegging og organisering av prosjektet, gir ringvirkninger videre til relasjonelle kontekster som i denne sammenheng er positive deltakere. Inne i parken fungerte gruppene godt under besvarelsene av spørsmålene i heftet. Høiers tredje stabbestein er delvis med her også. Spørsmålene snakker de rundt og svarene blir skrevet ned. Hadde de gjennomført quizen ville stabbesteinen vært fullkommen.

Foreldrene var ikke en del av gruppene denne helgen. De fikk språkstimulans uten å være med i alle aktivitetene. Under måltidet fikk de snakket samisk og fikk tilbakemelding. Jeg har sagt ressursene var flinke uten å være språkpoliti. Språkpoliti er en som retter på ting du sier, gjerne med et negativ tonefall. Disse var også voksne. Voksne ressurser til foreldrene førte til

mer likevekt og respekt mellom partene, og fungerte bedre enn med unge ressurser fra forrige tur.

Ved en anledning hørtes norsk fra en av språkressursene. Ressursene skal være språklige forbilder for de som er under opplæring. Tallord er «små» begrep, og kan virke ubetydelige. Likevel er de med å vanne ut det samiske språket. Bruker en mye norske tallord i telling, vil det kunne føre til at barn ikke lenger vil telle på samisk. Det er en snikende fornorskning og de samiske tallordene vil da stå i fare for å forsvinne. Samisk skal være hovedspråket i et språkbad, uansett hvor vant en er med å bruke norske ord i for eksempel telling. Ellers var aktivitetene en fin blanding mellom språkstimulering, aktivisering av språk, nettverksbygging og kultur.

Joikingen, duodji og lassokasting er tradisjonelle kulturelle bidrag, samtidig som de bidrar sterkt til ordforrådet. Joiking og duodji har egne begrep. Bidragene er et godt eksempel på kulturelle markører en må kjenne til for å forstå hva det egentlig er. Man kan lese seg fram til hva begrepene betyr, men likevel ikke skjønne bruken av dem. I håndarbeidet hadde deltakerne mulighet til å bli drillet i begrep, farger, former og ordene for utstyr og materialer de brukte. Av det jeg fikk observert og hørt fra andre, manglet det kommunikasjon mellom språkressurs og deltakerne. Deltakerne snakket med sitt barn om det de laget. Familiene snakket feil og hørte de lurte på tingene de holdt på med. En språkressurs burde støtte opp om samtalen og utnyttet situasjonen til å formidle språket. Joiking har blitt forsømt innad den samiske kulturen, og det har ført til at tradisjonelle joiker er i ferd med å forsvinne. Introduksjon til joik vil kunne rekruttere flere joikere og styrke kulturen. Det gjelder å finne en måte å binde gammel med ny tradisjon og føre videre til nye generasjoner. Fotball er en ny form for aktivitet. Den identifiserer mange av barn seg med i dag. Ved å lære seg en lek deres besteforeldre/foreldre lekte, kan de identifisere seg med sin slekt på en annen måte enn bare gjennom språket.

5.4.3 Oppsummering av aktivitetene

Aktivitetene varierte på de to turene. Vygotskys proksimale læringszone kan ses i mange av dem. I noen tilfeller er den der, men deltakerne får ikke hjelp videre i ordletingen. Tidligere har jeg sagt at prosjektet er en proksimal læringszone i seg selv. Hele veien i prosjektet har deltakerne mulighet til å bli bedre i samisk ved å snakke med andre. Når det kommer til aktivitetene blir det en konkret lærings situasjon mellom språkressursene og deltakerne. Deltakerne samarbeider og kan hjelpe hverandre underveis. Jeg forstår denne typen språkbad i

utgangspunktet er ment for å motivere og utvide nettverket hos deltakerne. Aktivitetene er en måte å dra de i riktig retning og en hjelp til å få kontakt med hverandre. Samtidig har prosjektet et mål om et mer levende språk i deltakernes hjem etter endt prosjekt. Disse turene er en gylden mulighet til å utvikle familienes språk. Kontinuitet i et slikt språkprosjekt er en fordel. Disse turene varte noen dager, en får høre samisk og snakket samisk uten opphold. Da må en utnytte seg av muligheten språkutvikling i tillegg til nettverksbygging. Sterkere språk betyr større sjanse for økt bruk. Disse turene viser hvor mye forberedelser en er nødt til å legge i en enkel tur. Det er mange forhold å ta hensyn til. Først må en finne de rette personene til å være språkressurser. Andre samiske språk har problemer med å finne språkbærere, og språkbærerne er som regel fra den eldre generasjonen. Opplæring i nordsamisk har språkbærere i alle aldre. Prosjektet benyttet seg av mange unge språkressurser og noen godt voksne. Den eldre generasjonen manglet. Språkformidlere i språkprosjekt bør være hundre prosent dedikert til jobben. I forkant trenger de å bli formidlet hva en språkformidler er og hva jobben består av. I løpet av turene var det store variasjon i hvor engasjerte språkressursene viste seg å være. Prosjektleder har i etterkant nevnt akkurat dette. Skulle hun gjort satt i gang et nytt prosjekt, ville hun vært mye nøyer med utvelgelsen av språkressurser.

Når jeg stod der på en haug og observerte de andre i aktivitet fikk jeg et overblikk og tenkte på hvilken situasjon familiene er i. Det viktigste for foreldrene med norsk bakgrunn er å være barnets støttespiller og ha personlig interesse for språket. Denne jobben klarer ikke foreldrene alene, derfor var de der, og for å utvikle språket. Foreldre med samisk bakgrunn føler jeg er i en litt annen situasjon. De var også med for å støtte om barnas språkutvikling. I tillegg har deltakelsen en dypere agenda, nemlig å forsterke en samisk identitet. I løpet av tiden i feltarbeidet kjente jeg min egen samiske identitet livne til. Den første turen gav meg en følelse av å komme til noe som tilhørte meg. Alt ved turen gav meg stolthet av å være same. Mitt passive språk begynte å boble fram og en ro falt over meg som jeg ikke har kjent på veldig lenge. Den andre turen fikk meg til å forstå hvor stor innvirkning det språklige kan ha, alle negative tanker kom tilbake igjen angående min identitet. Når jeg ser barna springe rundt tenker jeg hvor viktig den støtten foreldrene gir dem er. Foreldre har et stort ansvar ved å ikke føre negative holdninger og usikkerhet videre til neste generasjon. Deltakelsen i prosjektet blir da på en måte en forebygging av det.

5.5 Rollespillet hos deltakere og forskeren

I et språkbad og språkprogram generelt kan det være mer enn nivåforskjeller å ta hensyn til. Ved å sette deltakernes bakgrunnshistorier inn Goffmans rollespill, skal jeg forsøke å få fram hvordan bakgrunn kan påvirke deltakernes væremåte i språkbadet. Jeg ville undersøke om det var noe forskjell å være deltaker med norsk bakgrunn kontra en med samisk bakgrunn. Er det noe i deres bakgrunn en burde ta hensyn til? Min rolle i prosjektet er først fremst forsker. Ved å være deltakende observatør trer jeg inn på scenen sammen med deltakerne. Min framtreten endrer seg i takt med aktivitet og hvilket publikum jeg har. Rollene mine har endret seg der jeg var nødt til og av påvirkning av min backstage.

5.5.1 Rollespillet ved første turen

Deltakerne fra Norge hadde alle sammen norsk bakgrunn. Ingen av de har tatt opp tråden med et tapt språk, de er der for deres barn. Jeg kunne ikke se noen forandring i deres framtoning på turen. Barna er deres hovedgrunn til deltakelsen. De forsøkte å snakke samisk og spurte når de trengte hjelp. Deres rolle ser ut til å være den publikum forventer av dem, og det er den som gagnar dem mest. Når jeg skal sammenlikne de norske og svenske, kan det tenkes at de svenske har en annen backstage enn de norske. Tror de fleste der hadde svensksamisk bakgrunn og er i samme generasjon som meg, altså generasjon B. De har svensk som hovedspråk og ønsker samisk for sine barn. Hva de har i sin bagasje vet jeg ikke. Under oppholdet synes jeg de norske var mer frampå enn de svenske. Kan det ha sammenheng med deres backstage? Kanskje de har noen sperrer for å snakke språket og deres tilbaketrukkethet er en ubevisst unngåelsesstrategi. Nøkkelinformanten ble overrasket over en svensk deltaker. Deltakeren kunne mer samisk enn først antatt. Forrige språkbadet de traff hverandre var en plass hvor mesteparten av befolkningen snakket samisk. Da snakket ikke vedkommende, kanskje noen få ord. Det kan tyde på en sperre for å snakke, eller så har han hatt stor framgang i språkutviklingen. Min grunn til å tro det er en sperre der, er hans dialekt. Han snakker ikke som om han akkurat har lært seg samisk, han snakket som en svensk same. Hvis han ikke hadde vært vant til den samiske dialekten, tror jeg ikke uttalelsen hadde vært så god. Denne gangen er han på hjemmebane og kan føle seg tryggere. Trygge omgivelser gir bedre forutsetninger for deltakere med en sårbar bakgrunn til å åpne seg.

Min rolleframtreten var for det meste en deltakende observatør. Samisk og stemningen fikk meg til å føle meg hjemme. Jeg gled naturlig inn i gjengen. For deltakerne var jeg en ekstra ressurs å støtte seg til, de spurte meg om ord og hvordan en skulle uttale det. Kan hende min

deltakelse ødela litt for den naturlige utviklingen i aktiviteten. Hvis jeg ikke hadde deltatt hadde det også påvirket utfallet. En fin balanse mellom deltakelse og observasjon er nødvendig, men noen ganger vanskelig å få til. Under oppholdet trodde jeg min samiske bakgrunn ikke påvirket min framtrede. Nå i etterkant ser jeg mine unngåelsesstrategier. Min deltakelse avtok da jeg følte meg usikker. Der en ser det godt er under framførelsen av gruppearbeidet. Oppgaven med å finne ordene var greit. Med det samme det var snakk om å si hvilke ord gruppa hadde valgt, meldt jeg meg ut av deltakelsen og var kun observatør. Min forskerrolle trådte fram med påvirkning av min backstage. Jeg unngikk å snakke samisk da alle hørte det, jeg snakket bare i små grupper. Deltakerne snakket selv med grammatiske feil, de stoppet ikke opp.

5.5.2 Rollespillet ved andre turen

Den andre turen var hadde et helt annet uttrykk enn den første turen. Språkbadet begynte med det samme vi trådte ut av bussen. Språket hørtes hele tiden under oppholdet, deltakerne fikk virkelig leve i språket. Hos deltakerne kunne jeg ikke se noen endring i deres framtrede fra forrige turen. De var like ivrige på å snakke samisk denne gangen. Om publikumet er klar over deres norske bakgrunn er jeg usikker på. Jeg overhørte bussjåføren i samtale med en av de norske deltakerne. Han trodde vedkommende hadde samisk bakgrunn, han hadde aldri gjettest at hun var norsk. Deltakeren hadde satt på seg en samisk maske og framført rollen på en troverdig måte. Backstage er da den norske bakgrunnen og regisser framførelsen med alt personen har lært om samisk kultur og språket. Personen skjuler ikke sin bakgrunn, er det da et skuespill? Eller er det personens identitet som er i endring? Identitet blir formet av ens egne erfaringer og sosialisering. Prosjektet er en sosial setting utenom den vanlige. Denne settingen krever en omstilling fra den hel norske identiteten, og krever å ta fram all tilegnet og erfart kunnskap om det samiske. Alle disse foreldrene vil forandre måten de framtrer på i en samisk arena, hvis de fortsetter å tilbringe mye tid i samiske miljøer. Deres norske identitet vil ikke bli borte, den vil berikes med det samiske. Med et større samisk nettverk vil de oftere ta fram den tilegnede kunnskapen, den vil til slutt bli en del av dem. Hvis barna får familie og blir samisk talende, kommer deres barnebarn til å være samiske. Hva foreldrene i denne generasjonen velger å fremme påvirker barnas framtid, spesielt når samisk er en minoritet hvor de bor. De velger faktisk å dysse ned sin egen norsk bakgrunn og fremheve den samiske kulturen for barna. Da barna var i sine grupper uten foreldrene henvendte de seg til språkressursene rundt, inkludert kokken for å snakke samisk. Det viser at de ikke er

avhengige av sine barn for å utøve samisk. Dermed vil folk utenom identifisere dem som samer.

Min framturen var en helt annen fra forrige gang. Aktiviteten hvor en skulle finne blomster var den eneste jeg deltok aktivt i. Jeg plukket ikke blomstene, jeg snakket litt da de skulle finne ut hva det var. Språkressursen der var den jeg hadde snakket mest med, det gjorde meg tryggere. Mitt valg å framheve min studentrolle å fortelle hvorfor jeg var der, ser jeg som en strategi for å få ting på avstand. Jeg valgte å si det på samisk, det var omtrent det eneste jeg sa på samisk under hele oppholdet. Språket satt fast i halsen, jeg kunne kjenne klumpen var der. Hvorfor var det slik? I Sverige var jeg likestilt med de svenske deltakerne. Noen av de var sikkert flinkere enn meg i samisk, allikevel følte jeg mer vel der. Ingen av de hadde samisk som første språk, akkurat som meg selv. Denne turen følte jeg meg mindre samisk enn familiene med norsk bakgrunn. Samene fra den andre plassen ser jeg som ekte samer. Hvor dumt det enn høres ut, føler jeg meg ikke like mye samisk. Kan det ha noe med hvordan samene selv plasserer sin kultur i forhold til andre kulturer på grunn av tidligere trakassering? Samer fra den plassen de er fra har alltid blitt sett på som de ekte samene. Dagens situasjon har endret seg fra den tiden og tror ikke det er tilfelle her. De har deres kultur, vi har vår, når alt kommer til alt har vi mye til felles. Språket er grunnen til min underlegenhet. Språket er den største fellesnevner for en kultur og det en identifiserer seg med. Min *backstage* er sorgen over å ikke få til å kommunisere med dem på ordentlig. Jeg valgte å regissere min framturen med min akademiske bakgrunn og spilte fram forskeren. Alltid hadde jeg notatbok og penn med meg for å virke opptatt, typisk unnvikelsesstrategi. Denne turen fikk jeg ikke bare sperrer, de var der fysisk, klump i halsen og klamme fingre. Ressursene som var førstespråklige og bodde i selveste kjerneområdet forsøkte å snakke med meg, jeg svarte på norsk tilbake. I begynnelsen var det verst. Hele tiden tenkte jeg, ikke snakk til meg, vær så snill å ikke snakk til meg. *Automatiske* tanker kom hele tiden kom hele tiden. Jeg kjenner meg også igjen i å føle uroligheter før og etter å ha snakket samisk. Feilene jeg sier hører jeg godt selv og ting jeg sa feil under turene streifer meg ennå. Om deltakeren fra portrett to ville reagert likens som meg er tvilende. Sårheten av manglende språk ville han muligens kjent. Han har vært med tidligere turer. Da fikk han mer selvtillit og har hatt lyst å snakke samisk med alle han treffer. Han ble same i voksen alder og ingen forvente perfekt samisk tale fra han. Prosessen ved å bli en deltaker har han også gått gjennom. Jeg er vokst opp i samisk forvaltet kommune og de fleste tror jeg kan snakke samisk. Når noen spør meg stotrer jeg og sier jeg forstår samisk, men er ikke så flink å snakke. Ved slike tilfeller og når jeg er i et

samisk miljø hender det jeg tenker hva jeg skal si. Allikevel snakker jeg norsk. Selv om han og jeg har samisk bakgrunn, tror jeg min prestasjonsangst er større enn hans. Hele greia føler jeg er ganske ironisk. Av alle de voksne deltakerne inkludert meg selv, tror jeg selv at jeg var en av dem som hadde best språkkunnskaper. Sammenlagt snakket de mer samisk enn meg på denne turen. En kan ha et godt ordforråd og likevel ikke klare å prestere framfor andre.

6. Avslutning

Formålet med denne oppgaven var å undersøke nærmere hvem deltakerne i et nordsamisk revitaliseringsprosjekt var. Om de hadde forskjellige bakgrunner og om det påvirket deres framturen. Hvilke behov de hadde og hva de forventet av prosjektet de var med i.

I innledningen refererte jeg til nedgangen i interessen for samisk språk. Fornorskningen har satt sine spor og er skyld i tilbakegangen av samisk språk. Språkprosjektet har forsøkt å svare mot denne nedgangen ved å forsøke å skape liv i det samiske språket ved å engasjere samiske familier med et svakt språk. Ved å bli kjent med deltakerne kunne jeg finne ut om det var noe mer til grunne enn bare språket. Revitalisering handler som tidligere sagt ikke bare om språk.

I analysen kom det fram to ulike bakgrunner. Den ene hadde norsk bakgrunn og mente hun ikke hadde en samisk identitet. Identitet har jeg kommet fram til ikke bare har en subjektiv side men også har en sosial tilnærming. Hvordan en velger å framstå for andre har noe å si for ens sosiale identitet. Den andre deltakeren viste seg å ha en fullkommen samisk identitet. Han har erfart fornorskningens konsekvenser og har gått gjennom personlige prosesser for å forsones seg med sin samiske bakgrunn. Gjennom jobb og sin datters samiske tilhørighet har han fått et stabilt samisk nettverk rundt seg. Nettverket styrker hans selvtillit og identitet. Min personlige historie viser en solid samisk bakgrunn. Bakgrunnen viser seg å ikke være tilstrekkelig nok for min subjektive oppfattelse av min identitet. Andre rundt meg ser noe helt annet, de er ikke i tvil om at jeg er same. Hvor jeg bor nå mangler jeg et samisk nettverk å støtte meg til. Noe i meg stopper meg i å oppsøke samiske arenaer. De språklige sperrene gir både fysiske og kognitive ubehageligheter. Av den grunn unngår jeg heller det enn å føle meg underlegen.

Selv om deltakerne viste seg å ha helt forskjellige bakgrunner og ulike forhold til det samiske, viste det seg også at de har samme behovet for hjelp til å forbedre det samiske språket i hjemmet. Begge har barn som har samisk som første språk i skolen. For to personer med et språk på grunnnivå er det tøft å følge opp sine barn med et helt annet språknivå. Forventingene var et bedre ordforråd og styrket språk etter endt prosjekt. Når skolen og hjemmet har to forskjellige språk, gjelder det å knytte disse to sammen. Skolespråket krever et godt og varierende ordforråd i hjemmet for at en skal forstå det. I feltarbeidet undersøkte jeg om aktivitetene ga språklig utfordring og kunne gi de et bedre ordforråd. Det viste seg å være varierende. De voksne følte de kom litt i bakgrunnen for sine barn. Den største og mest avgjørende forskjellen på de to turene var hvor mange språkbærere som var tilgjengelig.

Første turen hadde ikke nok språkbærere, og språkressursene varierte i hvor mye de involverte seg. Den andre turen hadde språkbærere overalt, samisk var majoritetsspråket. Selv om de voksne ikke følte seg direkte involvert i aktiviteten fikk de språktrening ved å snakke med språkkyndige. Det vil si at det ikke kommer an på om aktivitetene er gode nok, språket har vist seg å være den viktigste faktoren. Samtidig er det de faktorene en ikke kan måle eller se å ta hensyn til. En kan være god i grammatikk, men hva hjelper det når språket ikke vil ut. Mannen med samisk bakgrunn sa det har kostet en del for han personlig bare å bli en deltaker. Jeg fikk erfare hva han mente ved å bli hindret i å delta av mine språksperrer. Samisk revitalisering har mange nyanser. For å lære seg et tapt språk og aktivisere et passivt språk krever det modighet og vilje for å begynne og snakke. Språkprosessen krever også tålmodighet for å klare å opprettholde interessen. Samisk er et språk man egentlig ikke trenger i Norge, og det er kanskje derfor det er så lett å gi opp. Derfor er det også uhyre viktig å formidle til barn som har samisk i skolen at det er store fordeler ved å kunne samisk. Kan en samisk blir en garantert ikke arbeidsløs. Alle offentlige etater har behov for flere samisktalende og med forståelse for den samiske kulturen. For en utvikling i riktig retning er samiske arenaer som språkprosjektet viktig for å styrke den samiske tilhørigheten.

Revitalisering er viktig for å livne opp et språk og en kultur som ligger i dvale hos mange. Styrking av språket er nødvendig for å føle en tilhørighet. Et styrket språk krever et fellesskap, alene er det vanskelig å se noen utvikling. Derfor er det behov for samiske språkprosjekt og lignende språkarbeid.

7. Litteraturliste

- Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in Development*. Language, Literacy, & Cognition. Cambridge University Press: USA.
- Bjørklund, I. (1986). Hvordan nordmenn ble flere og samer ble færre. Erke, R. og Høgmo, A. (red.) *Identitet og livsutfoldelse*. En artikkelsamling om flerfolkelige samfunn med vekt på samenes situasjon. Universitetsforlaget AS: Tromsø-Oslo-Bergen-Stavanger.
- Bråstad Jensen, E (1991) *Fra fornorskningsspolitikk mot kulturell mangfold*. 2.opplag 1996. Nordkalott-Forlaget: Bodø.
- Dalen, M. (2011) *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. 2 utg. Universitetsforlaget AS: Oslo.
- Edwards, J. (2009) *Language and Identity. Key topics in sociolinguistics*. University Press: Cambridge.
- Eriksen, K. E og Niemi, E. (1981) *Den finske fare. Sikkerhetsproblemer og minoritetspolitikk i nord 1860- 1940*. Universitetsforlaget: Oslo-Bergen-Tromsø.
- Fjellgren, P. og Huss, L. (2013) *Giele aelhkje guedtedh. En bok før dig som vill återta ditt språk*. Sametinget: Kiruna.
- Geertz, C. (1973) *The interpretation of cultures*. Basic Books, A Member of the Perseus Books Group. United States of America: New York.
- Goffman, E. (1959) Ny utgave 1992. *Vårt rollespill til daglig*. Original tittel: *The Presentation of Self in Everyday Life*. Pax Forlag A/S: Oslo
- Hylland Eriksen, T (2004) *Røtter og føtter. Identitet i en omskiftelig tid*. Aschehoug: Gjøvik.
- Høier, J. (2008) På vei mot tospråklighet – fra erkjennelse av grenser til fokus på muligheter. I *BÅRJÅS*. Populærvitenskapelig tidsskrift fra Árran-lulesamisk senter. 2008: Bodø.
- Imsen, G. (1998) *Elevens verden: innføring i pedagogisk psykologi*. 3.utgave. Universitetsforlaget: Oslo.
- Johansen, I.(2008) Så du trur du kan samisk? Om sperrer og språkleg privat eigeedom i samisk språksamfunn. I *BÅRJÅS*. Populærvitenskapelig tidsskrift fra Árran-lulesamisk senter. 2008: Bodø.
- Juuso, J. (2013) *Jag tar tillbaka mitt språk*. Sametinget: Kiruna.
- Kleven, T. A. (Red.) (2005). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. Unipub forlag og forfatteren: Oslo
- Kvale, S og Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2 utg 2010. Gyldendal Norsk Forlag AS: Oslo.

- Lauren, C. (1999). *Språkbud. Forskning och praktik*. University of Vasa: Vasa.
- Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Same-loven). (1989 sist endret 2008).
Tilgjengelig fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2. (14.05.2015)
- Mikkelsen, A.K. (1996). Barna fra fjordene. Styrking av samisk språk gjennom barnehagen. Todal, J., Pope, M. (red.). *Våg å snakke*. Kommunikativ metode i samisk opplæringen. Samisk utdanningsråd: Alta.
- Nergård, J.I. (2013) Fremmedgjøring av samisk selvforståelse. I Johnsen, T og Skum, L. M. *Erkjenne fortid- forme framtid. Innspill til kirkelig forsoningsarbeid i Sápmi*. Orkana forlag: Stamsund
- Olthuis, M-L., Kivela, S., Skutnabb-Kangas, T. (2013) *Revitalising Indigenous Languages. How to recreate a lost generation*. Multilingual Matters: Bristol, Buffalo, Toronto.
- Utredning fra et utvalg oppnevnt av Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet. (1995) *Opplæring i et flerkulturelt Norge*. (NOU 1995:12). Lokalisert på <https://www.regjeringen.no/contentassets/816a0c1adbf14cf2beca2b4521db456d/no/pdfa/nou199519950012000dddpdfa.pdf>. (14.05.2015)
- Utredning fra et utvalg oppnevnt av Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet. (2000) *Samisk lærerutdanning- mellom ulike kunnskapstradisjoner*. (NOU 2000:3) Lokalisert på <https://www.regjeringen.no/contentassets/007682f7b3ca45d8a0c386160e264d8d/no/pdfa/nou200020000003000dddpdfa.pdf>. (14.05.2015)
- Pedersen, P og Høgmo, A (2012) *Sápmi slår tilbake. Samiske revitaliserings - og moderniseringsprosesser i siste generasjon*. Wasa Graphics Oy: Vaasa.
- Postholm, M. B. (2005) *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. 2.utg 2010 Universitetsforlaget: Oslo.
- Rasmussen, T. (2013) *Go ealáska, de lea vattis dápmat*. Doktoravhandling. Universitetet i Tromsø.
- Sámi allaskuvla/ Samisk høgskole (2013). Rapport 1/2013. *Samiske tall forteller 6 Kommentert samisk statistikk 2013*. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fad/vedlegg/sami/samiske_tall_forteller_6.pdf (14.05.2015)
- Skutnabb-Kangas, T. (1981) *Tvåspråklighet*. Brøderna Ekstrands Tryckeri AB: Lund
- Solbakk, J, T. Red. Varsi, M. O. (2006). *Samer- et folk i fire land*. Karasjok: Gáldu..Tilgjengelig fra: http://www.galdu.org/govat/doc/nor_samer.pdf (14.05.2015)
- Svanberg, R og Wille, H.P. (2009) *LA STÅ! Læring-på veien mot den profesjonelle lærer*. Gyldendal akademisk: Oslo.

- Sundman, M. (1998) *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Yliopistopaino: Helsinki.
- Thagaard, T.(1998) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4 utg.2003. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS: Bergen.
- Thuen, T. (1986). Forhold mellom etniske grupper- noen samfunnsvitenskapelige refleksjoner. Erke, R. og Høgmo, A. (red.) *Identitet og livsutfoldelse*. En artikkelsamling om flerfolkelige samfunn med vekt på samenes situasjon. Universitetsforlaget AS: Tromsø-Oslo-Bergen-Stavanger.
- Todal, J (2014). *Språkbadskurs del 1*. 1 utg. Youtube, **skolchef SamS**.
Tilgjengelig fra:<https://www.youtube.com/watch?v=uorgIv0IkP4>. (14.05.2015)
- Todal, J. (2007) Språklig vitalisering-faktorer som vi ikkje skriv om. Bull, T, Kusmenko,J og Rieber, M. (red). *Språk og språkforhold i Sápmi*. Nordeuropa-Institut: Berlin.
- Wadel, C. (1991) *Feltarbeid i egen kultur*. Hegland Trykkeri AS: Flekkefjord.
- Øzerk, K. (1992) *Om tospråklig utvikling: en teoretisk studie av fenomenet og begrepet tospråkligheit*. Oris forlag: Haslum, Norge.
- Øzerk, K.Z (1998). *Læring i fellesskap- en pedagogisk mulighet i arbeidet for tospråkligheit*. Samisk utdanningsråd: Kautokeino.

8. Vedlegg

Vedlegg 1: Konesjon fra NSD

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

8.1 Vedlegg 1: Konesjon fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hørlages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47 55 58 21 33
Fax: +47 55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Jens-Ivar Nergård
Institutt for lærerutdanning og pedagogikk Universitetet i Tromsø
Mellomveien 110
9037 TROMSØ

Vår dato: 08.10.2013

Vår ref: 35551 / 2 / MSS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.09.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>35551</i>	<i>Revitaliseringsprosjekt av samisk</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Tromsø, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Jens-Ivar Nergård</i>
<i>Student</i>	<i>Silja Lanto</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilrådning forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.07.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Marie Strand Schildmann

Kontaktperson: Marie Strand Schildmann tlf: 55 58 31 52

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Silja Lanto Øvre Markvei 31 9011 TROMSØ

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Ardingplankontore / Databeskyttelse

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11. nsd@uio.no
TROMSØ: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2401 Tromsøen. Tel: +47 75 59 19 03. lynn.svarvalbot@ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVE, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47 77 64 43 36. nsd@uio.no

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Utvalget rekrutteres i forbindelse med samlinger i prosjektet 'Ovddos'. Direkte personidentifiserende opplysninger i form av epostadresser og telefonnummer skal utelukkende innhentes for å kunne avtale intervjuer.

Datamaterialet skal innhentes gjennom personlige intervju og gruppeintervju. Det fremgår ikke av meldeskjema eller informasjonskrivet at det skal registreres personopplysninger i forbindelse med observasjon av fellessakene i såkalte språkbad. Ombudet anbefaler imidlertid at deltakerne opplyses om at det ikke registreres opplysninger om dem i den forbindelse. Dette er imidlertid kun en anbefaling.

Det vil i forbindelse med intervjuene bli registrert sensitive personopplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a).

Det er tatt høyde for at det kan fremkomme opplysninger om tredjepersoner i forbindelse med prosjektet. Dette er avgrenset til opplysninger om familiebakgrunn/foreldre med samisk bakgrunn. Det er ombudets oppfatning at dette er opplysninger som nær sagt ligger der uttalt i og med informantens etniske bakgrunn og at det ikke er nødvendig å informere disse tredjepersonene. Ombudet legger imidlertid vekt på at ingen vil kunne gjenkjennes i den endelige oppgaven, verken informanter eller tredjepersoner.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Universitetet i Tromsø sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 31.07.2014 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

8.2 Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Revitaliseringsprosjekt av samisk”

Bakgrunn og formål

«Revitaliseringsprosjekt av samisk» er en masteroppgave i spesialpedagogikk ved Norges Arktiske Universitet. Jeg skriver denne oppgaven alene med veiledning av Jens Ivar Nergård. Formålet med denne oppgaven er å se nærmere på språkprosjektet, hvordan det fungerer og hvem som er deltakere. Jeg vil finne ut om prosjektet styrker det samiske språket og den samiske identiteten.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og jeg har taushetsplikt. Det er kun jeg som vil ha tilgang til personlige opplysninger, eventuelt veileder hvis det er nødvendig. Ingen informasjon vil lagres på den måten at noen skulle kunne koble den direkte til deg. I masteroppgaven vil du forbli anonym. Navn vil aldri bli oppgitt.

Prosjektet skal etter planen avsluttes på vårparten. Etter prosjektet vil innhentet informasjon fra deg bli lagret til jeg er uteksaminert. Når datainnsamlingen ikke behøves mer vil den bli makulert.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn.

Har du spørsmål om studien, ta kontakt med Silja Halonen Lanto tlf: 95 24 21 31

e-mail: s.halon1@online.no

Eller veileder Jens Ivar Nergård. E-mail: jens.i.nergard@uit.no

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)